

Anupus

GINTARAS BLEIZGYS

Juodos, permirkusios medžių palapinės. Buveinės. Matau kontūrus, kūgius, kuriuos vėjui yra sunku išjudinti. Girgždėjimas. Kalenimas. Dejonės. Medžių dejonės ir laiko, kuris medžiams vis dėlto yra lėtesnis negu žmogui. Gal ne tik laiko, gal dar reikėtų sakyti – erdvės dejavimas. Taip, girdžiu, kaip vaitoja erdvė. Sena, pajuodusi. Giliai miške. Vėlų, neperregimą spalio vakarą. — — — Spalio pabaigoje ir lapkritį, iki užšalant, miškas būna prakiurdytas. Pilnas tokio seno, juodo vandens. Net dieną juodo. Dabar man yra sunku patikėti, kad būna diena. Samanos, kerpės, kūgiai, vaitojančios šakos. Nagi ir menkas vis dėlto esu šitame miške, vaiduoklių pasaulyje. Eglių skaros, padangtės, įgriovos, slepiamas po šakomis pasaulis, kuriame esu visiškai aklas, migla, slenka iš lėto juoda, milžiniška nakties miško būtybė — — — Kaip gyveni, klausiu Agnės Žagrakalytės Druskininkuos, dar prieš šitą mišką. Užrašyk man ant knygos, sako ji, atrod, kad gyvas lendi į žemę. Nežinau, sakau, kaip dabar sustot, norėčiau rašyti, bet neišeina susikaupti ilgesniam tekstui. O kam ilgo, – vėl ji. Gintarai, būčiau sliestas, į žemę sulįščiau, sakė Sigitas Geda, lygiai prieš dvejus metus. Lygiai prieš tiek ir tiek laiko. Lygiai prieš tiek ir tiek aš kalbėjau su Tavim. Viskas vyko lygiai prieš kažkiek laiko. Dabar štai lendu į mišką. Vis toliau ir toliau vis lieka. Lygiai toliau. Kiek nueinu, tai lygiai tiek toliau. Lygiai baisiau. Visur yra lygybės. Jeigu mokėčiau atrasti jas. — — — [domu, ar čia tas pats genys vis mane pasitinka. Jau dveji metai. Kai nuvažiuoju į Kučiūnų kapines. Stoviu stoviu ir jis ima kalti pušį. Vieną, kurią vis kalė, nukirto, tai dabar įlindo į kitą. Kiek genių yra Kučiūnų kapinėse. Lygiai tiek – kažkiek – kiek reikia, kiek ne man yra suprasti. Nebūtinai viskas turi būti sunku, gali būti, kad vieną rytą rasi visai netikėtą sprendimą ir kelias bus lengvas, tuose pačiuose Druskininkuose šį rudenį man sakė profesorė Viktorija Daujotytė. Taip, aš verkiau 2010 rugsėjo 30, per V. Daujotytės knygos apie S. Gedą pristatymą. Giliai giliai taip. Nematomai. Labai saugojaisi, kad būtų nematoma. Kad neišgąsdinčiau šalia sėdinčių. Nuo ramaus knygos autorės balso užėjo toks graudumas. Kad nebuvo kur dėtis. Sentimentalu. Pagalvojau: penkiolika metų – nuo universiteto laikų – negirdėjau to balso. Penkiolikos metų blyksnis. Aš tada. Aš dabar. Dukart į tą pačią upę neišbrisi. Bet gyvenimas atveda. Veda veda ir vėl prieini tą pačią upę. Stovėjimas. Bridimas. Prisisiminiau viską. Bridau. Kaip po kokio karo. Po lemiama mūšio. Po grabo. Kalėjimo. Labai randuotas, labai kruvinas, pagalvojau. Kiek daug kraujo. Kokia galinga yra žmoguje gyvybė, kaip atsitiesia jis. Daugybė yra žmoguje žolės. Didžiuliai plotai, ataugantys, neištrypiami. Prie upės yra vis mažiau atpažįstamų. Daug jų jau perplaukė, išsivadavo. Tas balsas iš visiškos tamsos. Iš vaikystės, S. Gedos, Viktorijos Daujotytės. Mūsų balsai iš visiškos tamsos, iš visiško gyvenimo – menki tokie žiburėliai begalybėje. „Tragiškasis meilės laukas“. Tragiškasis gyvenimo ir liudijimo apie save laukas. Tragiškai mažas žiburėlis nesibaigiančioje naktyje. Lankas. Strėlės. Kardas. Pasiutę žirgai. Grįžau iš didelių skerdynių. Gerokai apkapotas, bet mėsos žmogui atauga. Taip, aš irgi tik iš Viktorijos Daujotytės knygos sužinojau, ką reiškia *luokino žuvis*. Visą laiką maniau, kad žodis *luokino* reiškia ką nors panašaus į maitino, veisė ar jaukino, o, pasirodo, *luokino žuvis* reiškia – glušino jas ir žudė. Tai ką tada reiškia *gyveno žmogus? Arba gyvenu?* — — — Eidavau į šitą mišką ir anksčiau. Naktį, vaikystėje. Su Valdule. Arba su Rimu. Arba su giminaičiais. Arba su mamos auklėtiniais iš Leipalingio. Dabar nė vieno jų čia nėra. Net namų šalia nėra. Dabar už šimto penkiasdešimt kilometrų. Tai yra visai netoli, kai imi lyginti su šviesmečiais arba su ta kita upės puse. Anapus. Anupus. Ne, aš nelendu gyvas į žemę, nes tai yra labai netoli, visas šitas miškas, į kurį dabar einu, šita vaitojanti juoda būtybė, yra labai netoli – per daug arti, per daug paprasta, kažkur

daug giliau eis mano kelias. — — — Prieš dvidešimt tris valandas šiame tekste parašiau žodį „Rimas“ ir štai dabar gaunu iš jo žinutę: „Labas gintarai, kaip tu laikaisi: gyvas, sveikas? as tai mociute laidoju.“ Kažin ar Suvalkijoje laidos, ar tame Veisiejų miške, apie kurį rašiau. Kur naujos yra kapinės padarytos. Rimo nemačiau ir su juo nekalbėjau mažiausiai metus. Visi ateiname į tą patį mišką. Su Dante, Geda, Rimo močiute. Ji ilgiausiai iš trijų minėtų išbuvo šioje upės pusėje. Manau, apie devyniasdešimt metų jai turėjo būti mirties dieną. O Agnė Žagrakalytė buvo teisi – kam ilgo teksto. Trumpa ir labai informatyvi žinutė. Esminė. „Labas gintarai, kaip tu laikaisi: gyvas, sveikas? as tai mociute laidoju.“ Labas. Esu gyvas. Dabar sėdžiu Vilniuje prie juodo lango. Ką tik vedžioju šunį. Vilniuje šiuo metu yra labai tamsu. Labai. Be prošvaistės. Kaimynas kūrėna namą drėgnomis malkomis, tai tiek visur dūmų priėję, pilnas oras, pilna kūdra (tu, Rimai, sakytum – čiožilka) šalia mūsų. Šala.

Mindaugas Lukošaitis. Dūla ir trupa. 2009

Šeštadienį būsiu Veisiejuose. Vienas. Bus irgi tamsu. Tada važiuosiu į Kučiūnus, į kapines, paskui grįžęs eisiu į Veisiejų senąsias kapines, paskui eisiu (ir bus jau labai labai vėlu) į mišką, tokią juodą, drėgną, milžinišką būtybę, užsuksiu į naująsias kapines miške pasižiūrėti. Gal dar ir tau paskambinsiu. Taip, esu sveikas. Tik kažkoks tapau atsiskyrėlis. Mėgstu juodą, beviltišką vienatvę. Ieškau tokios tamsos ir atskirties, kurią būtų sunku net išsivaizduoti, kurią noriu išgyventi. Esu pasiryžęs tai padaryti. — — — Kartą, prieš maždaug septynerius metus, pradingo Sakniavoj toks žmogus, neatsimenu dabar vardo, tada jis buvo maždaug dabartinių mano metų, dirbau su juo kelis kartus kaime. Dingo žmogus vilkas. Gyveno vienas, gėrė, valgydavo ten, kur uždirbdavo valgio, o ką uždirbdavo daugiau, tai pragerdavo, grįždavo vienas į absoliučią savo trobą. Vieną naktį išėjo taip girtas namo ir pradingo. Ilgai ieškojo jo kaimo žmonės ir policija, kažkas užmušė, sakė, bet niekur nerado lavono. Vieną kartą kažkaip visai netikėtai, praėjus gal pusei metų, pelkės vidury rado jį negyvą, apsikabinusį medį, taip ir besėdintį. Štai kur vienatvė. Pabuvo žmogus vienas. Labiau negu savo troboj. Absoliučioj gamtoj. Tolybėj. Pelkėj. Žvaigždynuose. Išėjo taip toli, kad net jo palikto kūno niekas nesuėdė. — — — Esame prasilenkiantys indai. Didžiulėje tamsos begalybėje. Aklume. Koks skirtumas – gyvas esi ar jau miręs. Tai tik upės pusė. Tik krantas. Požiūrio kampas. Gauni žinutę. SMS, el. paštu, MMS, SOS, per sapną. Per didelę tamsą, tokiais kanalais keliauja informacija, kurios tik mažytę dalį mokame suprasti. Sapnavau vakar Alę (mano mamą), pasa-

koja man dukra, sakau, Ale, grįžk, o ji stovi, žiūri į mane ir juokiasi. Rimai, ar dabar Veisiejuose tamsu taip pat kaip ir Vilniuj? Žmogau, apsikabinęs medį, ką tu veikei toje pelkėje vidurnaktį? Ėjai namo? Taip. Ir kvailiui aišku, kad ėjai namo. Verždamasis į namus žmogus pridaro stebuklą. Nueina į pelkės vidurį ir nepaskęsta. Pabėga iš lagerio ir eina tūkstančius kilometrų pėsčiomis, slapstydamasis. Kažkur vis eina (grįžta?) žmogus. Namai, namai, kurių mes neturime, nesuradome. Kelias namo. Prisimenu, kaip vaikystėje su Rimu nuvažiuovome prie Snaigyno ir norėjome užlipti ant kalno, nuo kurio gerai matosi visas ežeras. Bet aplink kalną plytėjo pelkė. Buvo ankstyvas pavasaris, plaukti ežerui buvo per šalta, tai nusprendėme eiti per pelkę. Šokčiojom nuo krūmelio prie krūmelio, nuo kupsto ant kupsto. Velnias čia namo neša, rėkia Rimui, varykim atgal, kol dar nepaskendom. Per kokią valandą nusigavome iki to kalno gyvi ir sveiki. Kai užlipome ant jo, žiūrime – kitoje kalno pusėje karvė sau ganosi. Yra kelias čia ir paprastesnis, sako man Rimas, tos karvės žmogus valtimi tai juk neatplukdė. O, — — jeigu aš šiandien žinočiau paprastesnį kelią — — —

Upė, prie kurios grįžtu, vagojanti raukšlėmis mano veidą, iš pasamonės plaukianti upė — —

Iš niekur — —

Iš gyvenimo tamsos — —

Esu švytintis lašas tamsos begalybėje, einu ir man baisu, grabaliojuosi aplink, matau per ištiestą ranką, per akimirką. Akimirka ir akys užgęsta. Tavo žodžiai, Viešpatie, dega ir būna šviesiau, bet aš negirdžiu. Labai dažnai būnu kurčias. Dažniausiai. Kurmis nežino, kad vos keletas sprindžių aukščiau yra daugybė šviesos. Gyventi tikėjimu, suvokiant, kad visa, ką matai, yra netikra, ne tai, mirażas, iliuzija. Eiti per visa tai. Per visa, ką rodo akys ir protas, eiti kiaurai, eiti ten, kur nei akys, nei protas nerodo. Krautis lobį, kurio nematai, negali pačiupinėti. Tikėti, kad krauni. Tikėti, kad gyveni. Tikėti, kad susitiksi su tais, kuriuos dabar gali tik sapnuoti. Būti daugiau, negu esi. Nežinoti, kas esi, bet vis dėlto būti — —

Šypsotis kiekvieną kartą, kai esi giriamas arba peikiamas, nes jeigu nežinai, kas esi, tai juokinga yra, kai tave giria. Juokinga, kai peikia. Eiti į mirtį ir šypsotis. Nes nieko negali pakeisti, kitaip negali būti. Juokinga, kai negali pakeisti, negali turėti įtakos, bet dar juokingiau, kad tai vienintelis dalykas, kuriuo nereikia tikėti, dėl kurio gali būti garantuotas, kad įvyks. Kuris nėra mirażas. Žengti į didelį virsmą. Išėiti prieš tūkstantinę iki ausų apginkluotą kariuomenę. Išėiti plikomomis rankomis. Išėiti ir šypsotis. Juk toks esi apgailėtinas, kad net juokinga. Ant nieko nepyksti, nes tai neturi jokios prasmės. Mylėti. Nes jeigu protu ir manytum, kad tai neturi jokios prasmės, tai gali turėti viltį, kad tai turi prasmę. Niekas tau nežadėjo, kad neapykanta sukraus lobį, kurio dabar nematai, bet kad meilė sukraus, žadėjo. Todėl, net jeigu esi pats didžiausias skeptikas arba esi tik racionalus ir nieko daugiau, verta yra rinktis meilės variantą. Net jeigu neigi visus tuos, kurie kažką dėl meilės žadėjo, tai bent jau gali turėti viltį. Racionaliai. Egoistiškai — —

Ir kai pasakai: „racionaliai, egoistiškai“, — tai jau yra atgailos pradžia. Net jeigu viską neigi, bet pradedi suprasti, kad esi egoistas, tai jau esi kelio pradžioje. Kurmi, kasantis tunelį. Gandriuk, pirmą kartą žengiantis iš lizdo. Bjaurusis ančiuk, supratęs, kad esi bjauresnis už kitas antis. Juodoji gulbe. Baltoji varna. Kurmi žmogau. Žmogau kurmi. Kurmi angele. Žemės dulke, į kurią Dievas kvėpė gyvybės kvapą — —

Ir eini su tuo kvapu. Nesuprasdamas, ką turi. Ką neši. Kokia esi pergalė. Nenugalimas iš pačios savo prigimties. Iš savo esmės. Apie kurią neturi žalio supratimo. Po pernykščiais lapais paslėpk kvailą žmogų, Viešpatie. Mane. Leisk eiti žodžiams ir tegu jie pasako daugybę — —

Daugybę nesuprantamų dalykų — —

Apie sapnuotojus...

Mano dienos retai prasideda sapno atgarsiu, atvira kalbant, nesu pratusi prisiminti naktinių sapnų. Esu linkusi manyti, kad aš iš tų žmonių, kurie „sapnuoja dienomis“. Sapnuoja, sapnuoju, sapnuojame.

Mūsų dienotvarkės, tiksliau, savaitvarkės gan paprastos: pirma diena (pirmadienis) paprastai skirta sapnui sukurti, antra diena (antradienis) – jam paskleisti, priversti kitus juo įtikėti... Visos kitos savaitės dienos reikalingos prisiminti, ką sukūrėme pirmąją, taip pat aplinkinių* reakcijai stebėti, analizuoti, išvadoms daryti. Gan paprasta ir aiški gyvenimo schema, kuria reikia vadovautis sapnuotojų rūšies žmonėms. Kyla tik viena problema – ši rūšis turi kelis porūšius. Vienas iš sudėtingesnių porūšių yra „svarstyklės“. Patartina jo neanalizuoti, juo netikėti, tiesiog ignoruoti, nes galima įsivelti į demagogijas. Iš tiesų, net jos pačios bijo tikėti tuo, ką galvoja, sako ar daro, taip pat jos yra linkusios į kraštutinumus, kuriais tą akimirka tiki iki kaulo smegenų. Nevalia pažeisti „svarstyklių“ vidinio mechanizmo. Sutrikusios... Jų gyvenimuose maža tikėjimo. „Svarstyklėms“ itin svarbu vienokiu ar kitokiu būdu priartėti prie aplinkinių. Baimė jas žudo. Jas myli visi, bet jos nemylī savęs. Sunkiai paaiškinama. Porūšis su žvaigždute. Aš priklausau porūšiui kartais net labiau nei rūšiai. Priklausau JAM!

Tam tikra prasme sapnuotojai, ypač sapnuotojai su žvaigždute, kaip dievai turi galią kurti pasaulius. Ir taip pat kaip dievai yra labai vieniši, nes nemoka nieko kito, tik būti dievais, visa kita jiems svetima. Manychiau, mes panašesni į antikos nei į kitų religijų dievus, mūsų kur kas daugiau nei vienas, tačiau neturime savo atokaus Olimpo ir niekada nesusieiname draugėn. Nešvenčiame nei Kalėdų, nei Vėlinių, nei Naujųjų metų, nei Velykų, nei gimtadienių ir ilgai niekuo netikime savo unikalumu, retai leidami pašalininiams drumsti mūsų vienišumą. Vėliau prarandame visus gebėjimus bendrauti su mirtingaisiais, kurie įjungia būseną „ignoruoti“, o mes kvailai galutinai netenkame savo žmogiškųjų pavidalų ir tada viskas tiesiog...

Pats juokingiausias dalykas, kai per kokią nors likimo klaidą netyčia susitinka du tikri sapnuotojai ar sapnuotojai, turintys praktikos, ir atpažįsta vienas kitą. Tarsi dviejų dievų kova mėginant įrodyti savo pranašumą, mat jie įpratę gyventi vieni ir negali patikėti, kad egzistuoja kažkas panašaus į juos pačius – tai nuostabu. Jie mėgaujasi kiekviena kovos akimirka, aplinkiniai juos stebi, naiviai mėgina įsikišti, bet jų mėginimas atrodo apgailėtinais. Kuris žmogus turi galią sustabdyti dievą?

Vienas iš jų laimi, kitas pralaimi, pralaimėtojas palieka savo galios ženklą ir pasišalina. Tačiau iš tiesų jie abu yra lygiaverčiai, nes pralaimėjęs sapnuotojas supranta, kad jis nėra vienas, vienišas, tik dar nėra pakankamai aukšto kalno, ant kurio viršūnės būtų galima įkurti Olimpą ir svaitytis žaibais, o gal net ir laimėti. Laimėtojas turi pasitenkinti tik pergale, nieko daugiau nelieka, jis sutriuškino priešą ir vėl liko vienas. Dar blogiau porūšiai su žvaigždute, kuris negali suprasti, ar tai buvo tiesa, ar sapnas... Tokia tiesa jų netenkina, o sapnus kuria jie patys, ja tikėti pavojinga.

Kartais prisimenu tuos sapnus, prie kurių atsiradimo visiškai neprisidedu. Prieš porą naktų sapnavau savo mirtį: buvau pasiklydusi labirinte, belieka susapnuoti dantis. Visi sapnininkai pranašavo nelaimės, nežinau, ar esu pakankamai stipri deivė, kad jas nugalėčiau. Vienas lauke ne karys.

NERIMAUJU, bet pažadu laikytis, nenoriu Olimpe kvailai atrodyti.

Gal vis dėlto man pavyks?

RASA SABONYTĖ

* Aplinkiniai – tai per tam tikrą laiko tarpą išsigrynę sapnuotojai, kuriems būdinga ramybė, aiškaus gyvenimo tikslo turėjimas. Kiekvieno sapnuotojo siekiamybė yra tapti aplinkiniu.

SIGITAS GEDA

Tęsyk, varant vištas į tvartelį,
temo, angelas iš dangaus
rodė jojančiam Juozapui:

–Ten, ten, varyk savo
asilėną!

Jėzus buvo dar mažas, pusplikis,
suvyniotas į avies kailį,
Marija – asilėnui prie uodegos...

Bėgo visi! – mačiau, aiškiai galėjau
paliudyti (brolis buvo nuskendęs,
tik ką ištrauktas iš eketės, –
negaliu juk meluoti!...)

Mėlynas buvo dangus, pamėlusios
uolos, kadagio uogos ir
vištinykas, kiemas,
tvora, gedulo vėliavos
parvežtos iš bažnyčios tėlės...

Nėr dabar tokių vėliavų, neneša niekas,
nestato palei vertus, laidojant nešdavo
prieky, paskui jau bobelių būrys,
giedantis "Angelas Dievo..."

Apie žvaigždes

Ir vėl naktis. Kaip ir praeitą kartą. Mane žadina ir sako: jau laikas keltis ir važiuot. Laikrodis rodo 12:30. Bet tai tik laikas. O man reikia krintančios žvaigždės. Krepšys, jau iš anksto paruoštas susitikimui, ramiai laukia savo eilės. Žmonėms sunkiau, jie kupini svarstymų, jausmų ir neramumo. 12:50. Mes jau mašinoj, lauke. Spaudžiu garažo uždariklį ir, kol durys leidžias žemyn, akimis ieškau dangų ženklų. Bet dangus šiandien apsitraukęs, be žvaigždžių ir nelinkęs bendrauti. Jau, jau, mane ragina, jau reiks greit susitikti, ir „Prius“ vaiduokliškai tyliai nusklendžia tuščia gatve, pro pravirą langą drėgna šiluma klijuoja mums trims rasą ant veido. Mes žinom, kur važiuot: nuo kalno žemyn, paskui slėniu, paskui vėl atgal į kalną. Visai netoli, bet viskas nepažįstama šiandien, lyg pirmą kartą važiuotumėm. Toks yra atstumas nuo mūsų trijų iki niekad nesutikto žmogaus. Miestas mieguistai, be garso markstos kaip katinas, galiu prisiekti, kad ant jo ūsų galų matytis pieno lašukai. Važiuk atsargiai, Ji mane perspėja. O man atrodė, kad važiuojam labai švelniai, per lengvą rūką, tiesiog plaukiame ir mintys kažkur toli nulėkusios, jau ten, kur reikia susitikti, toli nuo namų jaukumo, tarp žvaigždžių, kurių šiandien nesimato. Aš jau taip noriu ją pamatyti, Ji man sako. Ir aš, galvoju. Labai. Ir noris užsimerkt, kad pamatytum, bet šviesoforo akis man šelmiškai merkia, linkėdama gero kelio. Padangos jaukiai šnekas su keliu, mus veda į dar niekad neregėtas vietas ir tik iš tamsoj šviečiančių skaičių galim suprasti, kad pirmyn: 01:10.

Nenoriu viena būt laukiamajam, man sako. Tikrai, laukiamajam jau būta. Ir visų kartu, ir po vieną. Todėl dabar trise mašina garaže braižom ratus aukštyn. Gera kryptis, taip galėčiau važiuot ir važiuot. Bet kai skaičius ant sienos parodo 5, kilimas baigias: čia yra vietų. Tenka sustot pakeičiant į dangų, prie pat lifto durų. Virš galvos matyt sunkus šešto aukšto betono luitas. Lifto durys tykiai atsidaro, kaip į kosminį laivą, tik nesurūksta dūmai. Atžala tįsia su savim plečią ir pagalvę. Man tenka sunkusis krepšys ir, matyt, dėl to liftas važiuoja žemyn. Truputį neramu, nes tolsta nuo žvaigždžių.

Palaukit, 01:30 mums sako moteris, apsilvikiusi pižama su meškiukais, ir pildo formas. Mintyse ją atleidžiu iš darbo.

Tada ji pareikalauja pasirašyt. Ir taip mes pasirašom save kertelėn su užuolaida ir laidais, prijungtais prie aparato, kuris sujungia dangų su žeme. Kantriai laukiame, kol mus suskaičiuos, ir tai pavaro laiką į priekį: 01:40. Aparatas kas penkios minutės ant lapo tatuiruoja laiptus į dangų. Ji sako, kad tai dar visai pakenčiama. Ar atsimeni, ką reikės daryti, Ji mane klausia ir aš linkčioju galva, nors toj galvoj visiškai tuščia. Ne visai. Atžala jau mokos skustis barzdą, kažkodėl sukamas mintys, reikia patempt odą, kad neįsipjautum, labai atsargiai, mintyse ji pradėdū mokyt, labai atsargiai... nes visokių dalykų gali atsitikti... kraujas... skausmas... Aš jau nebegaliu, Ji man sako, bet čia kaip tik pasirodo žmonės, kurie viską gali, ir nuveda mus į tam skirtą kambarį. Čia mes susitiksim. Atžala įsitaiso ant sofos, bet neilgam, nes jam noris būt ten, kur nėra šaukimo ir įtempto kvėpavimo: ahu ahu ahi ahi. Aš turiu sakyti „ahu ahu ahi“, kad kvėpavimas būtų ritmingas ir kad skausmas nepaimtų viršaus. Ne aš vienas. Aparatas, atsekęs iš paskos, išbado energingai kylantį skausmą ant Jos veido. Sukaupęs valią bandau akim pastumt tatuiruotę pakalnėn, bet skausmas yra kažkaip susijęs su žvaigždėm. Užmiršai kvėpuot, man šaukia į veidą, ir laikrodis parodo 03:00. Ji paleidžia mano ranką ir giliai atsidūsta. Iki kito karto. Po kokių minutės gal. Nes tie skausmai dabar lipa viens ant kito. Tarpais užsimerkiu ir bandau paverst susitikimų kambarį pieva, pilna šiltos saulės ir čirškiančių žiogų. Arba mišku su rasos lašukais ant kiškio kopūstų. Jeigu pakeli galvą, matai šviesą, prasimušančią pro medžių šakas... Aštriai beldžia į duris, bet ne genys. Ateina moteris, apsilvikiusi mėlynu kombinezonu, ir klausia, ar nenorėtumėm *epidural*, skausmą malšinančiųjų, tiesiai į stuburą. Aš norėčiau. Ji linkčioja galva ir sako man: pavargau jau. Kaipmat reikia pasirašyt, kad pavargom. Kambarį prieblanda, tik groja muzika, kurią specialiai susitikimo proga įsirašėm. Išjunk tą muziką, Ji man reikliai sako. Tikrai, namie tai buvo visai kita muzika. O dabar mes esam ant laiptų į dangų. Tada vidun įvairuoja vežimaitis su visokiais prietaisais ir skausmas išėina. Jis lieka tik ant veido, mažose raukšlytėse tarp Jos lūpų kampučių. 04:30. Tai ką man dabar daryt, dar klausiu dėl kambario sumažėjusios įtampos ir mano vaidmens. Tu sėdėk ant sofos, nurodo

viską žinantys žmonės vietą be skausmo. Dabar galėčiau net pavalgyt, sako Ji prašviesėjusiu veidu. Matyt, juokauja. Stai ga prisimenu. Išleikiu koridoriun, paskui į vestibulį. Atžala su visom pagalvėm ir pledais įsitaisęs ant kėdžių, kelia galvą: ar jau? Skamba lygiai kaip „ar jau į mokyklą“ iš ryto. Įprastas rytinis klausimas. Bet už lango dar tamsu. Mobilusis telefonas parodo 05:00. Ne, sakau, dar ne. Kambarį aparatas, dabar įgavęs dar daugiau teisių, braižo Kalėdų eglutę. Stumk, stumk, ragina iš visų pusių. Ji giliai įkvepia. Neturiu ko prarast, prislenku artyn ir įsikimbu į Jos ranką. Jau nebestumk, balsai kaitalioja nuomonę. Pailsėk iki kito karto. Aparatas užbaigia piešt eglutę. Dar vienąkart nežymiai šoktelna viršun, išstaturoja zuikį po eglę ir nukrinta ant dugno... Paglostau Jos galvą. Ji žiūri tiesiai prieš save. Ten ant sienos kabob paveikslas. Matai, sako man, lelijos. Linkčioju galva lelijoms. Reikia gerai išžiūrėt, kad jas pamatytum. Tai turbūt ramus Ventos užutėkis... Stumk, stumk, supuolę pagalbininkai, apsilvikię vaikiškom pižamom, pakyla atakon ir Ji, įsikimbu man į ranką, sulaiko orą. Jau matos, jau matos, dar pastumk, šaukia aplink balsai, jau visai užsimiršę, tikra futbolo komanda. Ar tikrai matos, Ji susiranda mane akim. Linkčioju galva. Jeigu dabar ką nors galėčiau matyt, tikrai pasakyčiau daugiau. Kambarį išretėjęs oras, o tai tegali reikšti, kad kylam aukštyn. Viena iš futbolininkų, vilkinti mėlynu kombinezonu, laiko pirštinetas rankas, lyg būtų pasirodusi gaudyt kamuolį... o paskui, kaip mažas upelis, išvinguriuoja žmogeliukas. Jis nepriklauso futbolo komandai, nors pakliūva tiesiai į vartininkės rankas. Ta įdėmiai ateivį apžiūrinėja, kiloja jo rankas ir kojas. Mes tavęs irgi labai laukėm, siunčiu žmogeliukui signalus, kad tas žinotų: ne visi čia mes futbolininkai. Nežymiai praveriu užuolaidą ir saulės šviesa nuplieskia kambarį. Naktis pasibaigęs. Žmogeliukas ta proga praveria burną ir paleidžia dūdas. Dangus nukrinta ant žemės. Užuolaida man iškrinta iš rankų. 08:30.

Sveika atvykus, mano žvaigždute.

ROLANDAS KAUSAS

Aukštosios technologijos – vienintelė universalios žmonijos kalba

Į Maskvą spręsti organizacinių klausimų atvyko būsimo Maskvos bienalės kuratorius PETERIS WEIBELIS. Vienos akcionistų grupės menininkas, naujų medijų ir kompiuterinio meno teoretikas, ZKM (Karlsruhės meno ir medijų technologijų centro) vadovas paaiškino Anai Tolstovai, kodėl modernizmas liko praėjusiam amžiui.

– Kam bus skirta kita Maskvos šiuolaikinio meno bienalė?

– Pirmiausia noriu išaiškinti, ką reiškia žodis *contemporary* („šiuolaikinis“, „aktualus“). Dabar tiesiog kas mėnesį atsidaro koks nors naujas muziejus Kinijoje ar dar kur nors, ir visi šitie muziejai vadinasi *Museum of Contemporary Art*, o ne *Museum of Modern Art*, kaip anksčiau. Regis, žodis *contemporary* galutinai išstūmė žodį *modern* („šiuolaikinis“, „modernus“). Ir tai reiškia, kad mes esame *modern art* – moderniojo meno – epochos pabaigos liudininkai. Kokia modernizmo pabaigos priežastis? Manau, globalizacija. Modernizmas – tai Vakarų civilizacijos pagimdyta kultūros koncepcija. Jis gimė Rusijoje ir Vakarų Europoje, o paskui buvo eksportuotas į Šiaurės Ameriką. Ir liko XX a. Šiuolaikiniame daugiapoliame pasaulyje atsirado kitų kultūros koncepcijų. Jeigu jau visi kalbame apie XXI a., pažiūrėkime, kokius iššūkius mums meta XXI a. kultūra. Norėčiau parodyti Maskvai, kurioje, tiesą sakant, ir prasidėjo modernizmo menas, kas yra šiuolaikinis menas.

– Kokius gi iššūkius mums meta XXI a. kultūra?

– Dauguma žmonių dabar jaučiasi bejėgiai visų šitų kriazių – finansinių, politinių, klimato, energetikos, švietimo, sveikatos apsaugos – akivaizdoje. Žmogui atrodo, kad nuo jo niekas nepriklauso: jis balsuoja – niekas nesikeičia. Štai, pavyzdžiui, liftas: mes spaudžiame mygtuką, jis atvažiuoja arba neatvažiuoja, durys atsidaro arba neatsidaro – liftas elgiasi taip, kaip užsimano, ir mes negalime jo paveikti. Senovės graikų kalba „bejėgiškumas“ – *amechania*. Šios sąvokos antonimas – *mechanika*, mechanika, technologija, kurią žmogus išranda, kad nebūtų bejėgis. Taigi vienas iš būdų atsakyti į nūdienos iššūkius – tai technologija ir technologinis menas.

– Tai reiškia, kad tapybos ir skulptūros darbų jūsų projekte nepamatysime?

– Kodėl gi ne. Tapyba – irgi technologija. Bet koks menas technologiškas, net jeigu jo instrumentai – teptukas ir dažai. Ir mane domina visas technologijų spektras. Mano koncepcija remiasi socialinės teorijos sąvoka „agentūra“: kitaip negu struktūra, griežtai apribojanti individo pasirinkimą ir funkcijas, agentūra numato pasirinkimo laisvę ir dalyvavimą. Manau, kad šiuolaikinis menas turi funkcionuoti kaip tokia agentūra, parodyti žmogui visą galimybių įvairovę ir siūlyti rinktis iš jų, kad galėtų dalyvauti transformuodamas pasaulį. Tai reiškia, kad menininkas jau nekuria meno vienas – jis tai daro kartu su žiūrovais. Jis jau ne aktorius scenoje – šou dalyvaujame mes visi. Menas kaip agentūra neįmanomas nedalyvaujant publikai, lygiai taip pat kaip ir jokia technologija negali būti orientuota pati į save. Žinote, aš už „medijų teisingumą“. Neatmetu tapybos ir skulptūros. Tačiau meno istorijoje ir muziejuose tiek daug tapybos ir skulptūros kūrinių, kad lygaus atstovavimo požiūriu bus neblogai, jeigu šiek tiek daugiau vietos suteiksiu naujosios medijoms. Aukštosios technologijos – štai vienintelė universalios žmonijos kalba. Religijos, žmonių kalbos – neuniversalios, jos atskiria ir skatina karus. Technologijos kalba viena vyrams ir moterims, musulmonams ir krikščionims, rusams ir kinams.

– Bet juk publika paprastai yra konservatyvi ir mieliau norėtų matyti senąją, tradicinę meną, o ne naują technologiją.

– Didysis sociologas Maxas Weberis sakė, kad dėl dabartinio mokslo išsivystymo lygio mes atsidūrėme atkerėtame pasaulyje. Iš to visi tie fenomenologai ir egzistencialistai daro išvadą, esą turime atsisakyti mokslo ir grįžti prie religijos, šamanizmo ir panašių niekų, kad vėl užkerėtume pasaulį. Mano manymu, tokia išvada klaidinga. Mes ir dabar gyvename magiškaime, užkerėtame pasaulyje – ir už tai turime būti dėkingi naujosios technologijos ir naujosios medijoms. Paimkite mobilųjį telefoną: girdite balsą žmogaus, esančio už šimtų kilometrų nuo jūsų, tarytum jo dvasia būtų persikėlusį į telefoną, bet vargu ar sugebėsite dabar man paaiškinti, kaip veikia mobilusis telefonas. Manau, reikia suvokti, kad mūsų virtualus pasaulis vėl tapo užkerėtas.

– Jums puikiai pavyksta surengti mokslines, akademines parodas, tokias kaip nuostabus projektas „Notacija“ Berlyno menų akademijoje, kur buvo pristatytos skirtingos meninių tekstų įrašymo sistemos – nuo XVIII a. baletmeisterių sokių įrašų iki performansų vaizdo dokumentacijų. Ankstes-

nės bienalės kuratoriui Jeanui-Hubert'ui Martinui buvo priekaištaujama, kad jo projektas buvęs pernelyg orientuotas į reginius. Iš jūsų jokių šou tikėtis neverta?

– Taip, „Notacija“ buvo labai moksliška paroda: milžiniškas tiriamasis darbas, unikali medžiaga, didelis edukacinis potencialas, aukštas kritikos įvertinimas. Tik štai publika jos nelankė ir televizija į atidarymą neatvažiavo. Žiniasklaida nemėgsta rimto meno – reikia žymių vardų, kad patrauktum masinės žiniasklaidos dėmesį, nes ji susikūrė savą išmybių kultūrą. Bet aš tikiuosi patraukti žiniasklaidą rimtuoju menu nepasitelkdamas jokių šou ir žvaigždžių. Kai kalbame apie spektaklio kultūrą, vis dar įsivaizduojame viešąją erdvę kaip didelę katedrą pačiame mieste centre. Tačiau šiandien viešojoje erdvėje ne vientisa, o daugialypė – vietoj didelės katedros turime šimtus bažnyčių. Aš nesikreipsiu į katedros publiką – savo būsimąją parodą matau kaip mažų koplytelių sistemą. Ir ji neturės vienos parodų aikštelės – ji bus išsklaidyta po visą Maskvą: parodos bus surengtos „Garazė“, centrinėje universalinėje parduotuvėje, dar kur nors.

– Jau turite pradinį menininkų sąrašą? Kiek bus dalyvių iš Rusijos? Medijų meno atstovų turime ne tiek ir daug.

– Dalyvaus apie aštuoniasdešimt menininkų, apie 20–25 proc. bus iš Rusijos. Rusija daug padarė plėtodama naujas technologijas, ypač programavimą. Mano tikslas suburti medijų menininkus ir suteikti jiems erdvę tolesniam darbui. Apytikriai įsivaizduoju, kurie žmonės man reikalingi, bet visos figūros šiame sąrašė iš esmės pakeičiamos, kaip žaidėjai futbole. Štai kai dalyvių sąrašas bus patvirtintas, tada bus galima kalbėti ir apie konkrečius vardus.

– Kaip formuojate šį sąrašą? Savarankiškai ar padedamas konsultantų?

– Tik pats. Žiūriu katalogus, parodas; daugelis menininkų, sužinoję, kad aš paskirtas kitos bienalės kuratoriumi, siunčia man savo kūrinių rinkinius. Bet reikės dar daug padirbėti, kol išsirinksiu tinkamiausius.

– Galima paklausti apie jūsų paties kūrybą? Kaip perėjote nuo performanso prie elektroninių medijų ir kompiuterinio meno?

– Kai rengiau performansus septintajame dešimtmetyje, pasitelkdavau kūną, bet truputį kitaip negu kiti performansų rengėjai. Visi norėjo išlaisvinti kūną, o aš norėjau išlaisvinti patį save iš kūno. Visi tada laikė kūną malonumų šaltiniu, o aš mačiau, kad kūnas – tai kalėjimas, jis supančioja: serga, nori valgyti. Ir vienintelis būdas pabėgti iš šio kalėjimo – technologija. Marshallas McLuhanas sakė, kad kompiuteris – tai smegenų praplėtimas. Telefonas, televizorius, kompiuteris – visa tai išoriniai organai, leidžiantys išeiti už kūno ribų. Iš pat pradžių technologija buvo mano darbo su kūnu dalis. „Tapp- und Tastkino“ (performansas „Kinas: liesk ir čiupinėk“, kuriame visiems norintiems buvo siūloma čiupinėti apnuogintą VALIE EXPORT krūtine, paslėptą po uždėta ant menininkės dėžės, vaizduojančia televizorių) buvo kūniškas performansas, nors juo buvo kalbama apie kiną.

– Tai tas performansas, kurį rengėte kartu su VALIE EXPORT?

– Taip, tai buvo mūsų bendras sumanymas, bet kai prasidėjo feministinė revoliucija, mano indėlis buvo pamirštas. Vienoje knygoje apie VALIE EXPORT užsimenama, kad mes darėme performansą kartu, o kitose apie tai nerašoma, nors net nuotraukose matyti, kad mes buvome greta vienas kito. Feministinė kritika ignoruoja menininkus vyrus, taip ji atkuria teisingumą moterų atžvilgiu.

– Vienam iš jūsų bendrų performansų atlikote žmogaus-šuns vaidmenį: VALIE EXPORT vedžiojo jus po gatves su pavadėliu. Ką manote apie Olego Kuliko, mūsų žmogaus-šuns, kūrybą?

– Mačiau Olego Kuliko performansus, netgi buvau toje bienalėje, kur jis pasirodė. Renata Salecl, žymi filosofė ir kultūrologė iš Slovėnijos, ten skaitė paskaitą apie „šuniškus performansus“. Ir ji kalbėjo tik apie Kuliką, nors aš buvau pirmasis. Šito iš jos nesitikėjau: mes su ja seni draugai, ir ji puikiai žino apie mudviejų su VALIE EXPORT performansus. Bet ji irgi iš feministinės interesų grupės ir nutarė nepastebėti mano dalyvavimo. Meno kritikai ir meno istorikai, žinote, visada atstovauja kokiai nors interesų grupei.

– Imdamasis technologinio meno atsirevanšuojate? Juk moterims su technika visada sekasi prasčiau negu vyrams.

– Taip, deja.

– Dabar kalbama apie performansų atgimimą. Kodėl, jūsų manymu, jie atgimsta?

– Mes išgyvenome virtinę revoliucijų. XX a. viduryje įvyko „lingvistinis perversmas“ – Richardas Rorty jį aprašė tokio pat pavadinimo knygoje, paskui atėjo vizualinio per-

versmo, kaip jį pavadino W. J. T. Mitchellas, eilė. Prasidėjo vizualinių tyrinėjimų epocha: anksčiau menininko kuriami vizualiniai įvaizdžiai neperžengdavo meno istorijos ribų, o dabar menininkas atsidūrė platesniame vizualinės kultūros lauke – žiniasklaidos, medicinos, tikslųjų mokslų kuriamų vizualinių įvaizdžių srute. Mūsų akyse vyksta performatyvus perversmas. Iki XX a. performansas – atlikėjų menas – buvo muzikanto ir aktoriaus lemtis, XX a. performanso ėmėsi menininkai, o XXI a. performansas tapo darbu publiakai. Maskvos bienalėje pasistengsiu parodyti, ką reiškia publika, atliekanti aktyvaus dalyvio, performansininko vaidmenį.

– Jūs įsitikinę, kad mūsų publika dalyvaus tame performanse?

– Man regis, šiuolaikiniame daugiapoliame pasaulyje Maskva – ideali vieta eksperimentams. Audringai besivystančiose BRIC šalyse – Brazilijoje, Rusijoje, Indijoje ir Kinijoje – gyvuoja neįtikėtinos intelektualinės laisvės dvasia. Paryžiuje, Londone ar Niujorke paroda apie šiuolaikiškumą neįmanoma: ten meno aplinka labai konservatyvi, supančiota įsipareigojimų rinkai ir kolekcininkams. Jie iš anksto žino, koks turi būti šiuolaikinis dailininkas. Kai žiūriu į François Pinault kolekciją, nematau ten nė vieno šiuolaikiško kūrinio.

– O taip. Maskva – puiki vieta eksperimentams, mes čia tiesiog springstame intelektualine laisve. Tikriausia girdėję apie kaltinamąjį nuosprendį parodos „Uždraustasis menas“ kuratoriams.

– Bet juk tai kaip tik patvirtina mano mintį. Menininkas nekuria meno pačiam sau. Menas, kaip žinoma, yra komunikacijos būdas, jis įgyvendinamas viešojoje erdvėje, vadinasi, publika turi teisę jį aptarti – tai žaidimo taisyklės. Kas padarė Eifelio bokštą Paryžiaus simboliu? Visuomeninė diskusija. Tai, kad kiekvienas paryžietis – nuo akademiko iki gatvės prekeivio – nekentė šio „bjauraus geležinio monstro“. Leisiu sau pajuokauti. Septintajame dešimtmetyje Vienoje turėjau viso labo šešis žiūrovus: Vienos akcionistus iš mūsų kompanijos ir tuos du policininkus, kurie atėjo mūsų areštuoti. Kvietėme į savo akcijas draugus, bet, nepatikėsite, niekas neateidavo. Jums galima pavydėti: pas jus dar galima tokia aštri visuomeninė diskusija apie meną. Londone ar Paryžiuje žmonėms pasakoma, girdi, čiagi menas, ir jie nurimsta. Menas neturi turėti diskusijos monopolijos, tai nedemokratiška. Ir galų gale tiems jūsų kuratoriams buvo paskirta tik bauda. O štai mes, Vienos akcionistai, visi pasėdėjome kalėjimuose ir psichiatrijos ligoninėse – ir tai vadinamieji laisvi Vakarai. Nesakau, kad reikia provokuoti skandalą. Bet jeigu jau kyla tokia polemika – tai didelė sėkmė. Rimtas menininkas, kuris kuria ne dėl šlovės ar pinigų, o norėdamas perteikti savo idėjas žiūrovui ir jį paveikti, turi džiaugtis, kad jo kūriniai sutinkami taip rimtai. Kaip tik tai numato agentūros koncepcija.

– Aš irgi leisiu sau pajuokauti. Norite visuomeninės diskusijos – pakartokite bienalėje parodą „Uždraustasis menas“.

– Taip ir padarysime! [...]

„Kommersant-Vlast“, 2010. VIII.9
Vertė Vitalijus Šarkovas

ŠIAURĖS ATĖNAI

Mieli šatėniečiai!

Visuose Lietuvos paštuose priimama mūsų savaitraščio prenumerata (galima užsisakyti ir internetu). Metų prenumeratos kaina – 91,20 Lt. Mūsų indeksas 0109.

Metų prenumerata į užsienį kainuoja 290 Lt, 85 eurus arba 110 JAV dolerių. Užsisakyti galima per įgaliotus asmenis redakcijoje, atsiųsti čekį redakcijos adresu VŠĮ „Šiaurės Atėnų fondas“, Mėsinių g. 4, 01133 Vilnius, arba pinigus pervesti į sąskaitą banke „Swedbank“ (kodas 73000) LT36 7300 0100 0000 7071.

Ta vasara dabna žaliuos prisiminimuos

Vaikystėje vasara amžinai vėluodavo. Susitraukusiame į žiužį Kalupyje berniūkščiai krepšiais išgaudydavo lydekaites, žiedų rūke nudainuodavo liepos, iki vasaros palaimos – maudynių Ventoje – dar būdavo skausmingai toli. Darže iš proto ėjo trys morkų vagos. Jas su tarnaitė Bronele turėjau išretinti. Dievo koronė! Išrieti į saulę perstuvą, sugriebi žalią ūsą, tas lieka saujuje, o raustantis siūlelis – tūno kur tūnojęs. Nepasisekus įveikti krupenos, it katinas aną užkapstydavau. Grįžusi iš bankelio mamunėlė (ten ji dirbo buhalterė), puldavo apžiūrėti mano vagos. Aptikusi apgavystę, rekomenduodavo vėl varyt iš naujo, o apie Ventą nesa-palioj.

Tiesa, Vieksnių miesčioniukai (buvo ir tokių, neturėju-sių daržų) gaivindavosi upėje nuo gegužės devintosios. Tokia buvo didžiavyrių mada – Pergalės dieną pademonstruoti žąsino odą ir, užspaudus kaukšinius dantis, praieiti pro žiopių minią.

Prie vandens malūno, šalia liepto į Juodeikio pušynėlį, kažkas sukaldė „niurkų“ bokštą. Jis buvo trijų aukštų, grėsmingai svyruojantis sugužėjus būreliui plikabambių. Mažiai pilvu plumptelėdavo iš pirmo „balkono“. Iš antrojo, išskėtę rankas kregždute, į tamsų vandenį nerdavo pirmą pūkpanosę nusigramdę aštuntokai. Trečiam aukšte pūsdavo krūtinės baigiantieji gimnazija.

Ak, kaip plazdėdavo jų juodi „triusikai“ iki kelių, puošti raudonais lampasais, visai kaip geriausios Sąjungos futbolo rinktinės – „Josif Visarionovič Stalin“.

Atsisveikinantys su gimnazija sutraukdavo būrelį gerbėjų. Jos stovėdavo nukaitusios iš laimės, apsitempusios raso spalvos treningais, ant viršaus užsitraukusios išeigines sukneles. Retas atsivožydavo nuo bokšto skrietis kregždute. Pakakdavo plumptelėti kareivėliu, t. y. priglaidus dešinę prie šono, o kaire užspaudus nosį.

Po mergaičių aikščiojimo vyrukai, susilaižę šlapius plaukus, maudavo į gimnazijos salę. Pergalės dienos šokiuose bokšto asams nebūdavo konkurentų.

Vasarai verčiantis ant kito šono, namuose sublūdavo durys. Iš devynių aimanuodavo šešerios. Tik užliptam meškos ant ausų užtekdavo vieno žodžio „girgždėti“. Kur tau! Salonėlio durys bosu skūsdavosi: „Svečių pilna, troba bilda.“ Virtuvės durys mecosopranu aimanuodavo: „Vargstu vargstu. Šoną kaistu, kojas šaļu.“ Valgomojo durys maloningai cypdavo: „Ieikit, ieikit, cibulyne įveikit.“

Mamunėlei nuo durų muzikos gesdavo nervai ir ji imdavo protinti šeiminką.

– Joni, durys kaip laidaro. Greičiau imk šmerės.

Papunėlis atsinešdavo nuo krakusmečio likusio tepalo ir, pasiklojęs „Izvestijas“, žąsies plunksna vedžiodavo per vyrius. Žinia, neapsieidavo be mano pagalbos. Turėdavau kilstelėt duris ir įdėmiai sekt, ar nenutikš lašas tepalo. Ši tuoj nušluostydavau. Pražiopsojus grėšė niuksas į kuprą.

Kai darže įsivyravdavo ramybė, duobėn užkasdavom paskutines ravėjas, visi traukdavom į Ventą. Ak, kokia tai būdavo iškilminga procesija! Priekyje bėgdavo Sargis, apuostinėdamas medelius, už jo, nešina odiniu rankinuku, plaukdavo mamunėlė. Jame pūpsodavo smetoniškas frotinis rankšluostis ir kvepiantis muilas „Birutė“ – tik damoms. Šalia žirgliuodavo tarnaitė su dubeniu po pažastim – ponia Ventos trinkdavo galvą. Tėtis vargdavo su portfeliu – šis vis krisdavo, nes nebeturėjo rankenos. Jame glausdavosi du lininiai rankšluosčiai ir muilas „Krasnaja Moskva“ už 1 rub. ir 25 kap.

Eidami per senąsias kapines, už vartų, prie degtukų dėžutės dydžio sargo trobelės, matydavom kapsargio žmoną. Rodos, Tiškienė, nes kapsargio, klebono ir saugumo viršinininko pavardebūvo valstybės paslaptis. Kiti pasižymėję miestelėnai tenkinosi pravardėm. 1919 m. Tarybų milicininkas Juzapas Gelžinis – Smerčia Furmons, gimnazijos direktorius Vaičius – Sudžiutkepinis, vaistininkas Aleksandravičius – Balandėlis.

Kapų šeiminkė dūlę pūsdavo ant medinio suoliuko, neišleisdama iš burnos pypkės. Miestelyje nemačiau rūkančios moters, o ši dūmijo it sunkiasvoris garvežys!

Sykį, kai mūsų eiseną suko pro moteriškę, laistančią kapogėles, ši pasiteiravo:

– Kieno tas šou?

– Mūsų, mūsų, – džiaugsmingai išpoškinau.

– Tokėi pona, o šunį vedžiuo per kapus, – nusidvyjo. – Jokios sarmatos, – pavymui mestelėjo.

Ateityje su Sargiu lenkdavom kapines, strapaliodavom per dagiais nusėtą pievą.

Moterytėm buvo atskira maudyklė, vyrams – už kelių šimtų metrų prie didžiojo akmens. Visi laikėsi tvarkos.

Vieną sykį anapus Ventos pasirodė kareiviai. Ruskeliai net žado neteko – panosėje taškėsi būrelis „flensiukų“, pasidrašindamos šūksniais „uch, uch“ tūpčiojo moteriškaitės.

– *Devuški, idite siuda!* – kvietė vyrai.

„Devuški“ šoko iš vandens ir it eglės žalčių karalienės puolė prie rūbų. Nelaukdami kareiviai, nusimetę „gimnas-tiorkas“, puolė upėn. Ši už moterų maudyklės buvo gili ir srauni. Vyrams reikėjo perplaukti keliasdešimt metrų. Išsigandusios „svečių“, mergužėlės nukūrė į miestelį. Kareiviai liko it musę kandę...

Karštymečiu galvijai likdavo tvarte. Išvesta į pievelę Banga įsigudrindavo parsirasti kieman. Karvę iš proto varydavo bimbalai. Žaloji, išgirdusi žūlų zvimbimą, atversdavo galvą, tuo išpėdama pasiruošusi bet kam. Ji propeleriu suk-davo ausis ir pasileisdavo ratu, kiek ilgas retežius. Didžiai perpykusi, pakeldavo uodegą lazda ir švilpdavo ratu, kol neatlaikęs metalinis kuolas, ištrūkęs iš žemės, pasišokinėdamas dumdavo paskui. Banga buvo gudruolė – mokėjo ragu nusikelti vartus suneriantį lankelį ir pakvaišusiom akim įzvimbdavo kieman. Atokaitoje snaudusios vištos šaukdamos gvoltu sulėkdavo ant šulinio, o Sargis dėl viso pikto slėpdavosi būdoje. Tik trys paršeliai dėl savo nebrandumo zuidavo apie kojas, apžiūrinėdami, kas atsitiko šeimos pie-no centriui.

Po kelių dienų vienas atsisakė ėdalo, atsiskyres liūdėjo gardo kamputyje, nieko nepadėjo ir Jonio Sidabro vaistai – Kegrių miško gyvatė.

Mano klasės draugas buvo pagarsėjęs žibčikas, kaip dabar sakytume – verslininkas. Pavasarį jis apsiavęs naginėm, apsimuturiavęs kojas dvigubais autais, persimetęs vokiškos dujokaukės dėklą, išeidavo miškan. Gyvatės snūduriuodavo smėlio lopinėliuose, o Jonis dvišake lazdele prispausdavo kuriai kramę. Pamatinė raitydavosi, keldavo uodegą, o verslininkas pirštinėta ranka čiupdavo šią už pakarpos ir įleidęs dujokaukės dėklan rūpestingai spragteldavo trimis sagtimis.

Namuose angis sukišdavo į butelaičius, užpildavo krūmine ir savaitei palikdavo saulės atokaitoje. Paskui siūlydavo vieksniškiams po červončą už štuką. Aišku, brangu – dešimt rublių! – bet negi bėdoje apleisi gyvulėlį.

Mūsiškį, dieną lindėjusį kampe, išmušė raudonos dėmės. Nelaimėlį uždarė į atskirą gardą, o papunėlis susiruošė į žydo Kalvarijos namus, kur buvo miestelio veterinarijos būstinė.

Ūsuotas medikas atmynė tą patį vakarą. Nuo bagažinės atnarpliojo odinį krepšį, apsiavė guminiiais batais ir pasišviesdamas vokišku prožektorium artinosi prie liūdnei mirksinčio nupuišelio.

– Geras čukis, geras! – paspaušdamas liežuvį, šnekino.

Apžiūrėjęs įtariamąjį, pasakė:

– Raudonoji. Vaistinėje gausit miltelių, juos suduokit su pienu pagardinta bulvių koše, o aš suleisiu penicilino. Tai reikės kartoti tris kartus per dieną. Visą savaitę! – patvirtindamas savo tiesą, spragtelėjo pirštais. – Tą padarysit jūs patys. Nebespėju, pusės miestelio kiaušlės *krank*, – pademonstravo nepriekaištingą vokiečių kalbos mokėjimą.

– *Ja, ja*, – į toną pritarė tėtis.

– O kur mes imsime skiepijimui felčerį? – sunerimo šeimos galva.

Veterinaras pro akinių viršų žvilgtelėjo į mane ir mestelėjo:

– Tas vaikas susidoros, jei kito nerasi. – Šiaudų gniūžte valėsi batus.

Svečias iš valizos išėmė springinį švirktą, iš buteliuko su guminiu kamšteliu pritraukė gelsvo skysčio ir meiliai šnekindamas vėl artinosi prie paršiuko. Šis, atpažinęs gerdarį, palankiai sukriuksėjo ir leidosi kasomas.

– Rip! – šūktelėjo veterinaras ir springinė adata įlindo paausin.

– Taip ir tu padarysi! – padrašinamai atsigrėžė į mane. – Tik neužmiršk patrinti adatos ir paršiuko paausių spiritu. Gyvulėlio staigiais judesiais negašdink, – mokė.

Veterinaras, odinėn piniginių išspraudęs červončą, išgirgždėjo moterišku dviračiu. Mums paskolino arklinį švirktą su stora adata.

Drašinamas namiškių, mečiausi gydyti paršiuką. Kuksis mane prisileido, buvo apsilpęs nuo raudonukės. Tik paskutinę dieną vargšelis sukruoto įdūrus paausin, metėsi į šoną, nusinešdamas besimakaluojantį švirktą. Šokau ant bėglio, o šis mostelėjo kumpiu ir parklupdė veterinarą mėgėją mėšlynan. Šeštą dieną mėšlynan – ar ne per greitai?

„Tik pagauti, pagauti nedorėlį! – blūktelėjo mintis. – Juolab kad nesuleisti švirkte vaistai, o ir adata vienintelė.“

Paršiuką griebiau už uodegos ir stvėręs glėbin nuboginai į kampą. Dar neatsitokėjusį užrėmiau keliu ir baigiau kilnią misiją.

Miestelyje tekalbėjo apie raudonukę, išgražinusią pusę paršelių.

Nieko nebejudino Tito ir Rankovičiaus išdavystė, gėdingai atmetusi Jugoslavijoje komunizmo statybą. Negana to, retas besustodavo ties bibliotekoje iškabinta metrine

dvigalvio slibino karikatūra, kur viena kramė turėjo būti Tito, kita – Rankovičiaus. Tik ta marmūzė neabejotinai panėšėjo į pijokėlio Žiobto (nes jis sakydavo: „Imesim burnelę į žiobtus“). Miestelio dailininkas Vytautas Stonys įdėjo visą talentą perkurdamas oficiozo „Tiesos“ karikatūrą. Slibinui į nagus išspraudė nutrupėjusiais ašmenimis kirvį, nuo kurio kapsėjo kraujas. Kampe gūžėsi raudančios moterys ir bamblių būrelis, kurie aimanavo, kad atimtas, padedant Maskvos draugams, komunizmo saulės ridenimas.

Mokykloje pedagogai tik ir ry-pavo, aptarinėdami raudonukės pasekmes.

– O mes išsilaižėm – Rimantas paršiuką paskiepijo, – triumfavo tėtis.

Ši žinia neprasprūdo pro kolegų ausis.

Rūstusis matematikas Pranas Lazdauskas susirado mane miestelio bibliotekoje (tik pagalvokit!) ir minkštai kreipėsi:

– Tai tokie reikaliukai... Prašyčiau tamstos ir mums padėti, veterinaras nebesuspėja.

Matematiko paršelis buvo drūčiausias. Iš po baltų antakių mane stebėjo įtarios akių sagutės, o prisiartinus kuksis metėsi šonan, aptėkšdamas srutomis.

Gaudyti kuksį puolė pats mokytojas, jo žmona ir vyriausioji duktė Nijolė. Tik sutelkę viso namo pajėgas užspaudėme neklauzadą ir profesionalo gestu suvariau adatą į paausį. Bet čia vėl nesėkmė. Traukiant adata pasimetė, o baisiai žviegdamas meitėlis išrūko iš tvarto.

Nors pateriojau adatą, buvau pamalonintas cepelinais ir mokytojo šeima man pranašavo gyvulėlių gelbėtojo ateitį. Žinia, klampoti po mėšlą ir grumtis su meitėliais – ne mano perspektyva. Nors kartą buvau susimąstęs...

Mokytojas Vincas Deniušis (tas pats, kurio du kuksius badžiau) turėjo šunelį Bobiką. Toks ten ir šuva – mažytis, tirtantis, išsprogusiom akim.

Klasės draugas Leonidas Deniušis puikiai grojo akordeonu. Šunėkas nusiklausęs ėmė pritarti.

– Na, Bobikai, pradėsim! – po keliolikos repeticijų ryžosi pasirodyti visuomenei.

Bobikas dar labiau išsprogindavo akis, pastatydavo ausis ir virpėdamas visu kūneliu tiksliai imdavo re. Labiausiai sekdavosi aukštutinis registras, o belkanto žvaigždė sužibėdavo įvažiuojant į la.

Tačiau pamatęs, kaip per pauzes Bobikas gremžiasi nublūšėjusias pažastis, visiems laikams atsisakiau veterinaro karjeros.

Vasara išviliodavo į paventės pievas, svaiginančio grožio Virvytės skardžius, prie neužbaigto vandens malūno. Išplatėjusi upė sueidavo į sietuvas, kuriose ešeriokus ganydavo lydekos, pakraščiuose pilvais smėlį brūžindavo trisnagos. Kitoje Virvytės pusėje orą raižydavo čiurliai. Jie kasdavosi urvus šiltame skardžio smėlyje, gainiodavo muses ir kitą zvimbiančią gyvastį, o įtarios lapės atsivesdavo šeimynas gurbuose šabakštyuose laikyti PDG normų.

Dažniausiai čia ateidavau su klasės draugu Kęstučiu Praniausku. Atsigulė ant nugarų, jusdavom visos planetos siūbavimą ir laukdavom nesulaukdavom drungno vėjo, kad užkeltų ant debesies, skubančio link Vieksnių bažnyčios.

Nuo vasaros alsos slėpdavomės sode. Už aviečių, prie bergždžio trešnės, įsirengiau „kurortą“. Papunėlis su mamunėle suko galvą, kodėl trešnė neveda uogu.

– Gal kalkių trūksta ar mėšlo krestelkim, – eidavo apie išsikerojusį medelį.

Atkasė iki šaknų, bėrė kiaušinių lukštus, tutino kalkes, nepagailėjo vištų kakių. Trešnė dar labiau vešėjo, apsipildavo žiedais, bet uogelės – užmušk nerasi. Sodininkai mėgėjai nesumojo, kad trešnė, kaip prisakyta pono Dievo, turi siūruoti poroje.

Taigi „kurortą“ įsirengiau šalia trešnės. Pasistačiau du uslanus, apklojau maišais ir uždengiau iš skudurėlių austa gūnia. Ši buvo sudriskusi, tai plyšius sukabinau plona vielute. Iš daržinės atsinešiau nutriušusį staliuką. Nušveitus pelenais – grožybė nepabaigta. Atsiboginai vazelę nuskilusiu kampu. Ramunėles merkdavau, kad lapeliai pridengtų bėdą. Labiausiai tiko iš daržo galo atsineštos mėlynažiedės cikoriijos. Stebuklingas augalas – ir gėlė, ir džiovintų šaknų kava, suprantama, su ožkos pienu.

„Kurorto“ teritoriją aptvėriau dviem vokiško kulkosvaidžio juostom. Žinia, be šovinių, bet neginčijamas vyriškuo ženklas.

Mamunėlei pagyrus „kurortą“, čia likdavau dienų dienas. Tysodamas ant „sofos“, skaitydavau niekad nepabos-tančias pasakas, S. Neries, K. Binkio, Maironio eiles.

Tiesa, virš „kurorto“ nebuvo stogo. Radęs po lietaus permirkusius applotus, kaip katė akus kačiukus, tįsdavau ryzų ir džiaudavau kieme.

SIGITAS GEDA

Ei varnalėša!

2008 metai

Didelė tiesa –

slypi žodžiuose, kad iš visų žmogaus darbų išlieka kelios frazės, strofos, nuotrupos...

Betgi tam – gyvas žmogus turi labai daug parašyti. Tai kas, kad rūmas subyrės, o liks tik kelios plytos!

Iš nesusipratimų

Mūsiškiai literatūros tyrinėtojai, konkrečiau poezijos – Goethės, Baudelaire'o, Šekspyro, O. V. Milašiaus ir t. t. – daro apmaudžią paslaugą sau ir kitiems tada, kai pradeda skelbti savo vertimus...

Kažkas jiems atsitinka, ypač į senatvę. Gal iš mirties baimės, gal iš puikybės... Kritikuoamas jų vertimus, įsigijau daug „neprietelių“, bet nėr kur dėtis!

Šįsyk apstulbino gerbiamo šekspyrologo A. T. Geniušo publikacija („Metai“, 2008, Nr. 1). Ir pikta, ir skaudu.

Jie niekaip neįsisąmonina, kad tyrinėti yra viena, o versti – absoliučiai kita...

Apsaugok, Viešpatie! Dar blogiau nei A. Ch. ar A. Š.-T. O siūlymų pasiūlymų perkekę!

Gražas būta to obuolio, kurį, Adomo nelaimėi, nuskynė leva...

Bjaurasties injekcijos

Arba tai, ką mes tik vadiname bjaurastimi... Viskas buvo privaloma, kad kūryboje būtų sugriauti sovietiniai mitai. Nuglaistytas grožis, sterili kalba, neva „kultūringas“ elgesys. Netgi šūkiu mitinguose: „Šikam ant jūsų tankų!“ (Vėliau pavirto grafičiais.)

Netgi „ekshibicionizmas“ vėlesnėse dainose:

*Tu man parodyk, ką turi,
Aš tau parodysiu, ką moku.
Tu šiandien velniškai graži,
O aš elgiuosiu kaip pirmokas.*

Ižūlu, bet ką daryt?

Tokios injekcijos leido žmonėms kūryboje atpažinti pačius save.

Ligonis

Girdėjau, kad vienas Santariškėse labai jau sirgdamas mėgo dainuoti:

Aš namie! Juokis, širdie...

Apie žodžius

Kino filme „Hana ir jos seserys“ išgirdau taip sakant: – Mes su Hana labai artimi, bet mes kažkur pakeliui išsi-mylim...

Prasme: mūsų meilė dingo...

Vaikystėje įprasta buvo išgirsti:

– Smagiai išsigėriau...

Prasme: įgėriau, pasivaishinau.

Išeitų, kad čia būta tarnybės?

Sausio 18, penktadienis

Sukaktys

Radijas pranešė, kad sausio 25-ąją (jei būtų gyvas!) su-eitų 70 metų Vladimirui Vysockiui... Keista, o kiek metų, kai miręs?

Prisimenu,ėjau Karoliniškėse nusidriekusi Žaišo gatve, paralelinė buvo – Šermukšnių... Irgi žinia – mirė! Buvo peržengęs 40... Pats save laikė „didžiausiu rusų poetu“. Man regis, čia perdėjo – jo tekstai geri tik jo paties lūpose, gerklėj – balse.

Negana to, viena moteriškė (be jokio talento) „išguldė“ jį lietuviškai. Viskas blogai, gerai, kad bent prisipažįsta... Kvailiausia, kai ima skaityti – lyg Salomėją Nėrį! Lieka – kas? Jo gerklinis balsas, lagerinis žodynas ir – mitas.

Vertimai

Koranas leidykloje pragulėjo ketverius metus. Kairė nežino, ką daro dešinė... Velniai žino, kodėl žmonės taip elgiasi. Jau ir pinigų leidybai skirta. Nė krust! Kaip mūsų žmonės nebus įtarūs.

Ir šįryt paskambino leidinio dailininkė Kristina, kad galop atneš į leidyklą rankraštį, girdi, tegul pirma redaktorė pasižiūri... Kiek melo! Tiesa, kitur jo mažiau. Per tą laiką išverstas Dante („Pragaras“) jau išėjo.

Kitados „Skrynelė dvasioms pagauti“ buvo valkiojama po leidyklas 8 metus. Ką ten kalbėti apie kitas, – rašau tik todėl, kad žmonės visos tos virtuvės nežino ir žinot nenori.

Ženkla

(...) susapnavo mane... šilkinėmis kojineis ir paklausė, ką tai galėtų reikšti.

– Nieko gera! – leplelėjau.

Šiandien po pietų priguliu atsivertęs R. T. „Vitaminų pardavėją“ ir, skaitydamas jo parabolę apie Mirusios Karvės kultą, prisiminiau paryčiu susapnavęs savo... šunį, tik dabar jau l. išdidėjusį, juoda, panašų į tą, kuris valkatauja, iš kažki kur atsibastęs.

Svarbiausia, kad prieina prie manęs, aš jį glostau, kaklą, pakaklę... Ūmai suurzgia ir parodo dantis. Aišku, kad sulėis...

– Mikai, – imu šaukti, – Mikulia...

Aišku, kad labai persigandęs.

Priešpiečiu ir pratrūko visos pūliuojančios votys.

Tik kojines tai – šilkinės! Vieni rūpestėliai, rytietiškos apgavystės.

P. S. Prieš metus tokią pat dieną sūnus parvežė mane iš Justiniškių ligoninės, o šuo, ramiausiai miegojęs fotelyje, pakėlė savo snūduriuojančią galvą.

– Grįžai? Kur buvai visą naktį ir pusdienį? Aš juk vienas, – kas pamaitins?

Parišau pasaitą ir išėjom prie upės. Per sniegus, dviese...

Senieji vertimai

Šekspyro sonetai – šįsyk 95-as. Tikrai gražiai skamba lietuviškai! Bet kaip toli nuo detalaus piešinio! Kaip žmogus leidžia sau šalia originalo rašyti kitą eilėraščių – prisiskaitęs ir nesiskaitydamas su originalu. Taip, regisi, nusižiūrėjus į meistro nušlifuoatą kalaviją, galima drožti kardą iš medžio!

Žodžių lizdai

Šėmas – tamsus, tokia yra dugne gyvenanti žuvis, kurios vardo ilgai nesupratau... Šamas. Tamsi, bet nešvytinti, esama juodos spalvos, kuri švyti kaip antracitas, žiba kaip beržinės anglis...

Žemė – tamsa, anglų *shame* – gėda, nuodėmė, lietuvių – šamšė... (Geriau nesakyti!) Žemė kaip nuopuolio ir nuodėmės vieta.

Dumblas, pelėšiai, pjuvenos, visoks pūvantis šlamštas.

Dugnas ir dugno gyviai.

Šiaurinėje Kanadoje

2004-ųjų pavasaris. Pasivažinėjimai po apylinkes. Ežerai atsikrato ledų, parskrenda antys, šiugžda geltonos nendrės. Tarsi mano vaikystėje... Ūmai mus vežiojantis žmogus sako:

– Aš jus nuvesiu pas raganą. Neišsigąskit, ji sėdėjo kalėjime...

Sustojam prie erdvios sodybos. Raganos nėr namie, bet jos „bažnyčia“ neužrakinta. Įeiname į jaują, ten visur prikabinėta krišnaistų relikvijų, paveikslėlių, stabukų...

Didesnio kičo nesu matęs. Kas tinka pietuose, tas nesiderina su šiauriniais kraštovaizdžiais. Krišna? Prie poliarnio rato?..

Kerštas –

pagrindinis naujųjų laikų išugdytas prispaudėjų ginklas. Smulkūs kerštautojai valdys mus kasdienybėje. Pirmasis tą diagnozė įvardijo dar „Oliverio Tvisto“ – mano vaikystės knygos – autorius Charlesas Dickensas (1812–1870). Jau-nystės skurdas ir žurnalistinė patirtis buvo jo mokytojai, čia sėmėsi užuojautos ir supratingumo.

Tai, ko verta pasimokyti

Lietuvių (ne visų!) raštai l. pakylėti. Ilgus amžius pas mus nemokėta į piešinį prikaišioti smulkių detaliukių, kad istorijos taptų psichologiškai įtikinamos.

Kokia nors detalė nepakenkia ir poetiniam piešiniui.

Kaip pakylėtumas kenkia lyrikai – geriausia matyti su-

gretinus Salomėją Nėrį ir Aną Achmatovą (Nėris nuolat ją skaitydavusi). Tiesa, kartais ji laimi, bet ne prieš Achmatovą, o prieš tokius „buitininkus“ kaip K. Simonovas, karo metais parašęs „Ždi menia“ („Lauk manęs – „Grįšiu“).

Prasmė ir beprasmybė

Jeigu gyvenimas yra be prasmės, tai galgi šiokia tokia prasmė yra susigrąžinti tai, ką nuolat prarandame?

Išplėsdami susigrąžinimą (kūdikystės, vaikystės, jaunystės) pereiname į laiko susigrąžinimą – savotišką amžinybės matmenį.

Tiesa, Levas Tolstojus kažkur yra prasitaręs, kad vienintelis žmogui prieinamas žinojimas yra suvokimas, kad jis neturi prasmės. Ar įmanomos paieškos nuo šito taško? Kodėl gi ne? Kas draustų?

Visi esam riboti

Šiandien rimtame savaitrašty perskaičiau, kad Henrikas Radauskas, žiūrinėdamas vieną tapybos parodą Paryžiuje, pasakęs: „Prancūzijos meno prakeikimas!“ (Paroda buvo naujausių darbų, nei kelintais metais, nei kokie paveikslai eksponuoti – neaišku...) Manau, kad galėjo taip suukti. Buvo „auklėtas“ daugelio laikotarpių, natūralu, kad naujoves atmetė, kaip ir daugelis mūsų atmeta... Stačiai tai jau už horizonto – kitas horizontas.

Man irgi beveik užtenka savojo, bet prakeiksmas nesi-svaidau.

Tai, kas dabar juokinga, kada nors gali atrodyti rimta.

Sausio 19, šeštadienis

Mano paukšteliai

Pingvinai. Prieš 5 milijonus (?) metų jie yra skraide. Paskui ką? Degradavo! Veisiasi Naujojoje Zelandijoje. Pingvinė padeda vieną didesnę, kitą mažesnę kiaušinius. Laukia, kol išsiperės. Didesnę – maitina, tai yra tą, kuris išrieda iš didesnio, mažesnis – nunyksta. Taip saugo savo giminę.

Beje, pingvinė poruojasi kasmet tik su tuo pačiu partneriu. Dideliam būry savo palikuoni atpažįsta iš balso.

Vaikšteliojantys žmogėnai, juodbalčiai, nukarusiais sparnais.

Kas lieka iš galingų albatrosų!

Meno žmonės

Dažnai jie kalba tokiais paradokais, kad žmogus gali sutrikti. Pavyzdžiui (...):

– Man nepatinka tokie poetai kaip „Anykščių šilelio“ autorius. Ten viskas labai gražu, bet aš noriu pradėti nuo to, kas negražu. Šūdas irgi žiūri į saulę... Grožį reikia sukurti.

Jeigu išversi tą kalbą į tradicinę, tai, tiesą sakant, formulė: „Be šūdo nebus grūdo.“

Man labiau patinka, kai jis kalba apie interneto komentarus:

– Anksčiau skaitydavau ir labai nervindavausi. Dabar lioviausi skaitęs ir gerai jaučiuosi. Svarbiausia, kad jie visi slepiasi – anonimai. Anonimas stengiasi iškrauti savo vidinį mėšlą, pavardė įpareigoja viešam pokalbiui, dialogui. Su anonimais nesiginčiju. Kuo jie skiriasi nuo andainykščių skundikų?..

Indai skiria septynis žmogaus sąmoningumo laipsnius. Jie yra pirmojo laipsnio – žemųjų instinktų.

Apie literatūrą:

– Didžiųjų pasakojimų laikai praėjo. Literatūra negali būti tokia kaip Dostojevskio ar Tolstojaus laikais. Kinas čia turi didžiausias galimybes. Proza lieka fragmentai, užkulisai, akimirkos, kurių neįmanoma nufilmuoti. Tarkovskis prašydavo įrašyti jam žiogo (?) sparnų spragsėjimą... (Jei aš teisingai atsimenu.)

Bent kraštas!

– Pats sau kurio nors pragaro rato prisiskirti negali, – ta frazė tapo savaitės sentencija.

O buvau klausiamas („Liet. ryto“) apie Dantės „Pragarą“. Kartoja, kartoja... Pamaniau, kad ši tiesa šokiravo žmones, kurie netiki nei Dievo, nei velnio. Patys skirstosi žemę, dangų, o į pragarą ir kalėjimus siunčia kitus. Jie jau seniai „nemirtingi“!

Lietus, lietus – pačiam viduržiemy...

Reportažas iš įvykio vietos,

kurioje dėl pateisinamų priežasčių nedalyvavo fotografas Vytautas V. Stanionis ir dailininkė Loreta Skruibienė

Imbierininkai iš Kauno, Klaipėdos, Utenos ir Vilniaus labinosi ir pažindinosi Alytuje. Net ir seniai pažįstami buvo perpažindinti. Iš permainų ir pažinčių kibiraičio Giedrė traukė pavardžių fantus, kurių savininkus kiekvienas ir turėjo pristatyti auditorijai. Labiausiai sekėsi Mariui Jonučiui, kuriam teko charakterizuoti patį save.

Žinoma, niekas galbūt nebūtų prasidėję ir vykę, jeigu „Imbiero vakarų“ komandos vadovė Giedrė Bulgakovienė ir šio literatūros dvidienio globėjas Antanas A. Jonynas nebūtų išskleidę salono „Balta varna“ vėliavos. Tačiau viskas ėjo kaip nežinau iš kieno pypkės. Duobių pakišti nepajėgė ir Alytaus kaste perkastos gatvės su šaligatviais.

Alytaus trumposios prozos žanro rungtyje savo tekstus per porą dienų sklandžiai perskaitė vienuolika rašytojų. Nuo Stepo Eitminavičiaus iki Liutauro Degėsio, nuo Levos Gudmonaitės iki Juozo Šikšnelio. Seirijų, Linkuvos, Darbėnų ir Pagirių literatūros vartotojai galėjo autorių prozą skaityti ir už ją balsuoti internete. Kaip festivalio organizatorių liepta, kūriniai privalejo būti dar niekur nepublikuoti.

Per paveikslų parodos atidarymą pats autorius Marius Jonutis perskaitė savo teisių sąrašą. Kažkas man pašnibždėjo mintį, kad dailininkas šiuos kūrinius nupiešė ir išpjaustė perskaitęs Visuotinę žmogaus teisių deklaraciją. Todėl tyliai sau mintijau, kad kita Mariaus ekspozicija turėtų vadintis „Aš turiu pareigą“. Kaip ten bebūtų, realūs ir virtualūs skaitytojai ir klausytojai savuoju laureatu vienbalsiai išrinko būtent Marių Jonutį. Nes jo pasaka „Slibinas Jurgis“ iš tiesų fantastiška. Kairė ausis nugirdo, kad Marius savo premiją perleido bibliotekai – kaip padėką už šį festivalį.

Šeštadienio rytą Antanas A. Jonynas išvedė savanorius žygeivius Jurgio Kunčino takais. O takai per pušyną Kurorto link tądien buvo pašalę. Ir Jurgio gyvento namo, kuriame prieš porą metų dar veikė maisto krautuvė, durys rakinte užrakintos. Todėl visiems teko pravėdinti plaučius ir užkopti ant pylimo, kuriuo ne tokiais jau senais laikais (iki Pirmojo pasaulinio) dun-

dėdavo traukinukas. *Batiuškos* caro statytą tiltą per Nemuną liudija tik likusios tvirtaplytės atramos. Turėdama likutį ekskursijos laiko rašytojų kuopelė sukėlė ir poeto Antano Jonyno kieman, sugužėjo namo (memorialinio muziejaus) vidun.

Kultūrinių rankose čeženo specialus trumpųjų prozos skaitymų „Imbiero vakarai“ laikraštis „Imbiero tiesa“. Pavadinimas rašomosios mašinėlės šriftu, žinoma, perkeltas iš Jurgio Kunčino rankraščio. Laikraštyje beveik visą tiesą iškloja Saulės Pinkevičienės kvočiama Giedrė Bulgakovienė. Savo simpatijas ir kitarūšes mintis skelbia Valentinas Sventickas, Jūratė Sprindytė, Herkus Kunčius, Giedrė Kazlauskaitė, Violeta Šoblinkaitė. O vienas puslapis garbingai skirtas pirmojo Jurgio Kunčino premijos laureato Juozo Apučio novelės „Kojaitės, porykit!“ ištraukai.

Tą patį novelės fragmentą – į kitus pasaulius išsikrausčiusiam rašytojui nepamiršti – perskaitė miesto teatro aktorė Onutė Gudaitytė. Lituanistės Irenos Leščinskienės vadovaujamo Šv. Benedikto gimnazijos sambūrio „Spindulys“ literatūrinis veiksmas maloniai nustebino ir sujaukino visas iki vienos širdis. Taip paminėtos ir Antano Škėmos šimtosios gimimo metinės. 2008 metų Jurgio Kunčino premijos laureatas Jaroslavas Melnikas pareigingai atidirbo jam skirtą valandą: skaitė naujausius savo rašinius. Apie Jurgio Kunčino knygų vertimus kalbėjo bibliografe Ilona Krupavičienė. Direktorės ir baltavarninkės Giedrės Bulgakovienės žodžius veiksmis kaipmat verčiančios bibliotekos pajėgos: Lina, Jūratė, Leokadija, Nijolė, Virginija, Daiva, Ilona, Dalius – be menkiausių klivinių sutartinai verpė, mezgė ir ataudė.

Literatūrinių naktiepiečių užėjoje „Užėjau pas draugą“ visapusiškai dūzgė rytvakarių (tiksliau, vakarryčių) fabrikėlio „Коньfarmistai“ darbininkai. Tai Leonas Žukauskas (būgneliai ir tarka), Deividas Pinkevičius (lūpinė armonikėlė), Eugenijus Guntulionis (nesėdėjęs, bet įstojęs į

Alytaus viešbučio „Dzūkija“ kambaryje Nr. 34 nebuvo surūkyta nė viena cigaretė

komjaunimą iš naujo), vietos klasikas Raimundas Šimkevičius ir vyriausiasis krosnininkas Arūnas Vaitkus. Jie knygų šventovėje įsirengė virtuvę ir griebėsi kepti blynų. Auditorijai laisvamaniškai skleidžiamas kvapus maišė su netradiciniais garsais ir įvairiamintiškais kalbos inkliuzais. Bulvių apdoravimo procesas tęsėsi ištisas keturias valandas. Buvo sunaudota: pora kilogramų ekologiškų bulvių (nemačiusių net mėšlo) iš Rusakiškių (Trakų rajonas) ir pora kilogramų bulvių iš Aleksandravo (Plungės rajonas), taip pat 3 svogūnai ir 4 morkos. Kaljaropė, petražolės, salierai ir krapai išrauti iš privataus Arūno Vaitkaus daržo (3 × 4 metru).

Antano A. Jonyno gimtadienis, nemanykit, pamirštas nebuvo. Alytaus Jurgio Kunčino viešosios bibliotekos „Baltos varnos“ salonas įteikė jam jo paties, anot Giedrės, „dievišką atvaizdą“. Tai yra fotomenininko Zenono Bulgakovo labai fotogeniškai nufotografuotą poetą, prieš tai, žinia, viešai eksponuotą parodoje „30 iš trijų milijonų“. Tiesa, apsižiūrėjus pastebėta, kad neautografuota. Tad Antanui teko pačiam medžioti nuotraukos autorių.

Be to, Antanas gavo saldžiąją gėlelę, kurią per dieną „užaugino“ vyr. metodininkė Jūratė Česnaitė. Tiesa, Antanas, tuoj ją (ne metodininkę) apraškė ir saldžialapiais apdalijo ištikimiausius gerbėjus, ištikimiausias gerbėjas. O viena jauniausių mylėtojų čia buvo Ieva Gudmonaitė, aduruojanti Antano parašytą (ji taip ir sakė) „Faustą“. „Šiaurės Atėnų“ skyriaus atstovai Kęstutis Navakas su Akvile Žilionyte įteikė žirafų klubo atributika žymėtas gal paties didžiausio dydžio vaikiškas kojines, kainavusias aštuonis litus ir devyniolika centų. O Ričardui Šileikai nieko kito neliko, tik gimtadienininko kišene praturtinti naujausiais pasaulio smėliais.

Atsakingai tariau, kad 2010-ųjų „Imbiero vakarai“ nebūtų buvę tokie smagūs be Jurgio Gimberio humoro plauko. Todėl kuo teisėčiausiai Jurgis Gimberis tituluotas pačiu rimčiausiu iš naktinių nerimtųjų tekstų autorių. Aš irgi negrižau be nieko.

Prašom atsisukti: ok veria akį Rasos Aškinytės-Degėsienės rankdarbė *broškė*, meilė išegta mano velvetinio švarko kairin atvartan.

Kolei Édith Piaf dainas plėšė Evelina Sašenko, IV respublikinių trumposios prozos skaitymų Jurgiui Kunčiniui atminti vertinimo komisija lenkė stuburus ir be atvangos prakaitavo. Čia pat jau sukinėjosi ir Lietuvos televizija. Jai ir atiteko šiedu šviežutėliai „iškepti“ kashneliai – „Imbiero vakarų“ pagrindinis laureatas Danielius Mušinskas ir salono „Balta varna“ premijininkė Ieva Toleikytė. O jeigu kas nors stengiasi abejoti vertintojų išrinktų kūrinių verte, teatsiverčia http://www.baltavarna.lt/imbieras_2010/index.htm puslapius ir juose teperskaito Danieliaus novelę „Svetimšalis“ ir Ievos apsakymaitį „Apie karstymąsi po medžius“.

Tamsėjantį vakarą kavineje „3.5“ dailininkė Ingrida Vaitkienė podraug su Ričardu Šileika įkūrė brendžio taurių instrumentinį akustinį duetą. Ir surengė nenutrūkstamą viso vakaro treniruotę, skirtą Giedrės įvykdytiems „Imbiero vakarams 2010“. O pačiai pagerbtajai nieko kito neliko, tik išsiskyrus pasirašyti bekompromisį kontraktą su jais.

Sekmadienio rytas išaušo nekonkretus ir belaikis. Televizorius buvo toks pat tuščias kaip ir prieš vidurnaktį. Mieste kavos gauti nebuvo jokių šansų. Todėl puodelaitį man geranoriškai užplikė žilas viešbutininkas. Turėdamas riebią valandą iki autobuso, nusprendžiau iki stoties pėstinti. Viduryje Naujosios gatvės mane sustabdė juodapaltė moteraitė. Tiesė ranką siūlydama leidinėlį „Ar išliks šis pasaulis?“ Širdingai dėkojau, širdingai atsakiau. „Gal sutiksime žmogų, kuriam kur kad labiau bus reikalinga, ką siūlote.“ Ir pridūriau, kad šis pasaulis neabejotinai išliks. Nes be šio pasaulio neteks prasmės ir kitas pasaulis.

RIČARDAS ŠILEIKA

Autoriaus nuotraukos

„Imbiero vakarų“ dalyvių šešėliai ant pylimo lapkričio rytą. Užkadro dešinėje stovi Vlodo Kančiausko skulptūra „Lelijos žiedas“

CLAUDIA RANKINE

Gimė 1963 metais Jamaikoje. Mokėsi Williamso koledže ir Kolumbijos universitete. Išleido rinkinius „Niekas asmeniškai gamtoje“ (*Nothing in Nature is Private*), „Alfabeto pabaiga“ (*The End of the Alphabet*), „Sąmokslas“ (*Plot*), „Neleiski man būti vienišai“ (*Don't Let Me Be Lonely*). Ji yra viena iš antologijos „Amerikos poetės XXI amžiuje“ (*American Women Poets in the Twenty First Century*) redaktorė.

Neleiski man būti vienišai

Buvo laikas, kai nė vienas iš tų, kuriuos gerai pažinojau, dar nebuvo miręs. Tai nereiškia, kad niekas nemirė. Kai buvau aštuonerių, mano mama ėmė lauktis. Ji išėjo į ligoninę gimdyti ir grįžo be kūdikio. Kur kūdikis? – mes paklausėme. Ar ji patraukė pečiaus? Ji buvo moteris, kuri mėgo traukyti pečiaus; giliai jos viduje buvo amžinas traukymas pečiaus. Tai nebuvo panašu į mirtį. Ėjo metai ir žmonės mirė tik televizijoje – jeigu jie nebuvo juodaodžiai, tai dėvėjo juodus rūbus ir sirgo nepagydomomis ligomis. Syki, grįžusi iš mokyklos, pamačiau ant namo laiptų sėdintį tėvą. Jo žvilgsnis buvo neatpažįstamas; vanduo jį buvo apsėmęs ir liejosi aplink. Lipau laiptais aukštyn, kuo toliau nuo jo. Jis palūžo ar buvo palaužtas. Ar, tiksliau pasakius, jis atrodė kaip žmogus, supratęs savo vienišumą. Vienatvę. Jo motina pasimirė. Niekada nebuvau jos sutikusi. Jam tai reiškė kelionę atgal namo. Kai grįžo, nekaltėjo nei apie lėktuvą, nei apie laidotuves.

Trečioje klasėje kiekvienas matytas filmas vertė mane klausyti: ar jis miręs? Ar ji mirusi? Kadangi visi veikėjai dažniausiai išgyvena, kad ir kas atsitiktų, aktorių mirtingumas man keldavo nerimą. Jeigu tai būdavo senas nespaltotas filmas, šalia esantieji atsakydavo: taip. Praėjus keliems mėnesiams, aktorius pasirodydavo naktinėje televizijos laidoje pareklamuoti savo naujausio darbo. Aš atsigrėždavau ir sakydavau – mes visi gręžiamės pasakyti: tu sakei, kad jis miręs. O tas, suklaidinęs, prieštaraudavo: aš niekada nesakiau, kad jis miręs. Taip, sakei. Ne, nesakiau. Neišvengiamai tampame vyresni, tas, kas vis dar yra šalia mūsų, sako: nustok mane klausinėti.

Arba imi save klausinėti to paties klausimo, tik kitaip. Ar aš miręs? Tačiau bematant šis klausimas aiškiai virsta kitu: ar turėčiau būti miręs, galų gale skambinama pagalbos telefonu. Kaip visada žiūri televizorių, aštuntos valandos vakaro filmą, kai ekrane pasirodo numeris: 1-800-SAVIŽUDYBĖ. Surenki numerį. Jautiesi taip, lyg norėtum nusižudyti? – klausia vyras kitoje ragelio pusėje. Tu jam sakai: jaučiuosi taip, lyg būčiau jau mirusi. Kai jis nieko neatsako, priduri: aš esu mirties pozicijoje. Pagaliau jis taria: netikėki tu, ką galvoji ir jauti. Tuomet jis klausia: kur tu gyveni?

Praėjus penkiolikai minučių, skambutis į duris. Aiškini greitosios darbuotojui, kad akimirksniui buvo ištikusi laimingumo griūtis. Daiktavardis „laimė“ yra nuolatinis Platono idealo būvis, kurį geriau moki nusakyti negu pasiekti. Tavo kaitos procesas patyrė akimirksnio laimingumo ir nelaimingumo pauzę. Tokie dalykai atsitinka, gal dar tęsiasi ir dabar. Jis patraukia pečiaus ir atsakydamas paaiškina, kad tu turi ramiai ateiti arba jis bus priverstas tave sutramdyti. Jei jis bus priverstas tave sutramdyti, jis turės pranešti, kad buvo priverstas sutramdyti. Tai paprasta: pasipriešinimas tik viską pablogins. Pagal įstatymą, aš privalėsiu tave sutramdyti. Iš jo tono turėtum suprasti, kokioje sunkioje padėtyje jis atsidūrė. Tai dar painiau. Viskas gerai! Negi nematai! Įsėdi į greitąją be niekieno pagalbos.

LINDA PASTAN

Gimė 1932 metais Bronkse, Niujorke. Mokėsi Radklifo koledže ir Brandeiso universitete. 1991–1995 metų Merilando valstijos poetė laureatė. Tarp gausybės apdovanojimų – Ruth Lilly poezijos premija (aukščiausias JAV apdovanojimas). Išleido vienuolika poezijos rinkinių. Naujausias – „Lieptaus šalies karalienė“ (*Queen of a Rainy Country*).

Turistė Eliso saloje

Radau jį, Jankelį Oleniką,
trejų metų, 1902-ųjų
laivo „Spaarndam“ sraše,
savo chirurgo tėvą Džeką,
su šilko kaklaraiščiais
ir padailintais ūsais,
kuris niekada neužsiminė
apie kažkada jo gyvenimą
ne tik kitoje kalboje,

bet ir kitoje knygoje,
jos lapų krašteliai nugeltonijo.
Jis ištūmė mane į naują pasaulį,
švariai nuplovęs valstiečio žemes,
ištiesi mano istorijos skyriai
išplėšyti. Nevykusi
atminties archeologė,
aš niekada nepaklausiau
nė vieno klausimo.

Lapkričio lietus

Kokie mes vieniši
po juodais lietsargiais – tamsios
planetos savo mažose orbitose,

besislepiančios nuo šlapio oro antpuolio,
lyg vanduo
išniekintų mūsų odą,

lyg šie iškelto šilko baldakimai
galėtų mus apsaugoti
nuo to, kas dar ateis –

gruodis su savo balto
emalio paviršiais; pastirusia
žiemos tyla.

Iš viršaus mes turėtume atrodyti
lyg šikšnosparnių šeimyna –
išskėtę virbuotus sparnus

prieš lietu,
neriantys bet kokio
laikino prieglobsčio linkui.

DAVID SHUMATE

Mokėsi Kanzaso ir Indianos universitetuose. Jo eilėraščių proza knyga „Pakilusio vandens ženklas“ (*High Water Mark*) buvo išrinkta geriausia 2005 metų Indianos valstijos poezijos knyga; taip pat apdovanota Agnes Lynch Starrett pirmosios knygos prizų. 2008-aisiais išleido antrą rinkinį „Plūduriuojantis tiltas“ (*The Floating Bridge*). Gyvena Indianoje, dėsto Marijonų koledže.

Jėzaus piešimas

Pirmasis ligonis nupiešė Jėzų aukštą, liekną, su trimis besišypsančiomis galvomis, po vieną akį kaktos viduryje. Kitas – figūrėlę iš pagaliukų su geltona kepure. Paauglė iš Alabamos nupiešė baltą grifą su aureole. Prie stalo ties langu sėdintis vengras emigrantas, kurio kalbos niekas nesuprato, nupiešė per visą skruostą einantį randą, susivėlusią raudoną barzdą ir laukines akis, gąsdinančias vaikus. Sena moteris, pusamžį praleidusi psichiatrijos ligoninėje, nupiešė tuziną apelsinų dėžių ir liepė man atspėti, kurioje iš jų slepiasi Jėzus. Parodžiau dėžę su iškilimu viduryje. Vengras ėmė juoktis. Visi prie jo prisidėjo.

ALISON TOWNSEND

Gimė Pensberge, Pensilvanijoje. Mokėsi Marlboro ir Vermonto koledžuose. Išleido poezijos rinkinius „Ką žino kūnas“ (*What the Body Knows*), „Mėlyna suknelė“ (*The Blue Dress*), „Ir vis muzika“ (*And Still the Music*). Naujausias rinkinys „Persefonė Amerikoje“ (*Persephone in America*) pasirodė 2009 metais. Dėsto Viskonsino universitete.

Ko niekada tau nesakiau
apie abortą

Kad skaudėjo, nepaisant skausmą malšinančiųjų,
kuriuos jie suleido didele adata, tiesiu dūriu į gimdą.

Kad pirmą kartą pataikė į nervą klajoklį ir aš suklupau
bandydama atsistoti.
Kad po antrojo dūrio mano kojos akimirksniu instinktyviai
susiglaudė –

tarytum laukinės motinos, saugojančios viščiuką, kačiuką,
žvėrelį.
Kad raudojau laikydama jaunos ispanės sesutės ranką,

kai ji sakė: „Mieloji, juk žinai, tau nebūtina to daryti.“
Kad aš galvojau, jog privalau, nors vos neatsikėliau ir
neišėjau.

Kad gydytojas buvo šiurkštus, sakydamas (pamatęs mane
sąmoningą):
„Tai vis tos, kurios nori būti neužmigdytos, turėtų būti
atjungtos.“

Kad išsiplėtimas ir kiuretažas yra būtent tai, kaip ir skamba:
atvėrimas, grandymas, prisišliėjusios audinio skiautelės
kasimas.

Kad motinos suteikia ir atima gyvenimus. Kad aš
peržengiau neperžengiamą liniją
įėjusi į ligoninę. Kad norėjau ateiti kitą dieną,

bet žinojau, jei išeisiu, jau nesugrįšiu. Kad nebuvau
apsisprendusi
tą naktį „Planingoje motinystėje“, kuo įtikinau tave,

kad teigiamas atsakymas iš laboratorijos mano rankoje
buvo lyg bilietas rojun.
Kad ten ir pradėjo skverbtis gilioji liūdesio šaknis.

Kad kelios dienos prieš „procedūrą“ stovėjau mūsų
miegamajame,
neužsagstyta palaidinuke ir atsegta liemenėle,
neatsižiūrėdama į savo krūtis,

nors tik aštuonių savaitių, jų paburkimą, lyg neregėtą
vaisių,
prisimindama motinos, maitinančios mano seserį, kūno
kilimą ir nuosmukį.

Kad jaučiausi apgyvendinta, persikūnijusi, mano odos
ląstelės spinduliavo
ryškiai ir baugiai. Kad norėjau būti ištėkėjusi, nors tai
neatrodė šaunu.

Kad aš troškau, jog būtum ištares: „Kūdikis? Turėkime jį“
vietoj to: „Tai tavo kūnas. Nuspręski pati.“

Kad viskas buvo sterilu ir švaru, nė
kraujo dėmelės po to ant paketo, jaučiausi lyg keturiolikos.

Kad sapnuodavau tai savaitėm. Kad praėjus metams
kitiems, kai susituokėme, tas sapnas
išdraskė mus. Kad aš norėjau pajusti savo pilvo kietą
dubeni.

Kad maniau, jog tai praktiška: tu – magistrantūroje,
be sveikatos draudimo, aš – vienintelė dirbanti.

Kad stalas, ant kurio gulėjau, buvo šaltas. Kad ten buvo
plakatas –
kačiukas, įsitvėręs šakelės, ir žodžiai: „Laikykis, mažyli“ –

virš manęs ant lubų. Kad verčiau vardus
vėl ir vėl lyg šviečiančius akmenis savo galvoje:

Keitlin, Fibė, Rebeka, Šiobana.
Kad seselė rauduoja su manimi, lyg dvidešimto amžiaus

Pietų Kalifornijos laumė, mirties pribuvėja
gėlėta uniforma.

Kad ji apklostė mano rankas savo tamsiai mėlynu megztuku.
Kad nykščio didumo embrioną aš įvardindavau visais
įmanomais būdais –

krevetė, žemės riešutas, sprogstantis pumpuras.
Bet ne kūdikis, niekad kūdikis.

Kad aš išsaugojau visus popierius tarsi įrodymą, jog
buvau priimta
į motinų koledžą. Kad aš surezgiau gerą istoriją,

kad tu įtikėtum, jog aš patikėjau, galbūt nesugebėsiu
rašyti su vaikeliu,
kad tai ir buvo mūsų pabaigos pradžia.

Kad, po skyrybų praėjus dešimčiai metų, mes susitinkam,
mandagūs, nuoširdūs, tėra vienas dalykas, ko tau
negaliu atleisti.

Kad man prirėkė dvidešimt metų surasti žodžius šiai istorijai.
Kad nesvarbu, kiek apie tai berašyčiau, niekad nebuvo –
ir niekad nebus – gana.

Vertė Diana Šarakauskaitė

Grafomanija ir liepsnų liežuviai

Sandra Bernotaitė. *Gaisras*. Novelės. V.: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2010. 120 p.

Naujiena

Štai ir atėjo žiema: ponios įlindo į kailinius, laiptai – į ledo luitus, tikintieji – į adventą, švaistūnai – į kalėdinių prekių puotą. Rytas maišosi su vidurnakčiu, šąšta lūpos, inkščia gatvėmis cimpinėjantys šunys, o publika įsitaiso ant šiltų minkštasiuolių, kramsnoja naminius pyragus ir graibo nagais nuotolinio valdymo pultelio mygtukus, elektroninius skaitytuvus arba popierines knygas. Žiemą tiesiog būtina užsiimti veikla, padedančia pramušti kasdienybės ledą ir atrasti simuliakrinio pasaulio sidabrą. Žinoma, auksas atsiranda vėliau (jei to pasaulio kūrėjas talentingas). Vakarui rekomenduočiau naujas lietuviškas noveles.

Kiekvienais metais pasirodo dvi knygelės gerai pažįstamu apipavidalinimu – tai vis tie pirmieji, pastebėti Rašytojų sąjungos ir dar kvepiantys kaip ką tik iš jūros ištrauktos stintos. Juos galima drąsiai kritikuoti, nė trupučio nesisten-giant išsivaduoti iš praeityje sukrauto literatūrinio kapitalo įtakos. Kartu tai labai subtilus momentas: esi atsakingas už naujo autoriaus palaikymą arba sutrypimą. Šį kartą kalbėsiu apie Sandros Bernotaitės novelių rinkinį „Gaisras“.

Mokomės rašyti

Taigi galime griūti minkštasiuolin ir griebti į nagus *lieknąją* knygelę. Viršelyje – susiglamžiusi kuprinės / kelnių kišenė (tikriausiai aliužija į patogų daiktą, tinkantį kelionėms ar kur nors arčiau kūno). „Laisvų pažiūrų, palaido liežuvio, nereligiinga, materialistė, pragmatikė, emigrantė, bevaikė, išlaikytinė, vienišė, grafomanė“, – rašo S. Bernotaitė. Paskutinį šio nihilistiško ir šmaikštaus viršelio prisistatymo žodį „grafomanė“ galėtume laikyti kodu, apibūdinančiu debiutuojančios prozininkės poziciją: S. Bernotaitė jau keletą metų rašo populiarių tinklaraštį, kuriame aptaria savo skaitomas knygas, pasakoja apie literatūrinius ir ne tik nuotykius emigracijoje (Amerikoje ir Australijoje) bei nuosekliai šviečia pradedančiuosius rašytojus, skelbdama įvairius rašymo technikos lavinimo pratimus. Taip pat demaskuoja kūrybos paslaptį, rašymą vadindama tokiu pačiu amatu kaip ir visi kiti. Save apibūdina kaip grafomanę: „Taip išdidžiai vadinuosi todėl, kad kažkada apsilankiusi puslapyje *www.rasytojai.lt* radau nemažai silpnų kūrėjų, tačiau apie save jie rašo: mes nepriimame į savo gretas grafomanų. Juokinga išvis tos (ir vėl mistinės) grafomanijos baimė. Juk tikroji to žodžio reikšmė yra psichinė liga. Tarp rašytojų taip vadinami atseit netalentingi kūrėjai. O kas tas talentas? Kaip jį matuoja? Kitaip būtų, jei kalbėtų apie meistrystę (ar amatą). Tuomet būtų aiškesni kriterijai. Bet ar kas dalinasi tais kriterijais? Literatūros kritikai dažniausia aptaria ne formą, o turinį. Betgi turinys tai taip subjektyvu... Gal todėl sunkiai iškyta tik vienas kitas įdomesnis lietuvių rašytojas.“ Ar galima išmokti kūrybos? „Rašyti gali kiekvienas“, – sako rašytoja Laima Vincė ir išleidžia praktinių patarimų knygą būsimiems menininkams. Sutinku su vertėja Gabriele Gailiūte, jog „Lietuvoje vyrauja tokia (galbūt ne visada tiesiai išsakoma) nuostata, kad Menui reikalingas talentas, įkvėpimas ir kitokie sunkiai nusakomi dalykai, o štai rašytojo meistriškumas, darbas ir tiesiog amatas arba pamirštami, arba net menkinami. Tai didelė klaida, daranti žalą visai lietuvių literatūrai“ („Naujas Židinys-Aidai“, 2010, Nr. 1–2). Kai pramokstama rašyti, vis tiek lieka pavojus pateikti tik formą – kad ir tobulą.

Pasirodžius novelių rinkiniui „Gaisras“ jau spėjau susiginčyti su keliais išsilavinusiais skaitytojais – jie žaibavo akimis ir teigė, kad, be techninių triukų, šioje knygoje daugiau nieko nėra: praskelbė įmantrų ledą ir veidan tvoksteli nebūtis. Tad šios recenzijos tikslas ir būtų atsakyti į sau užduotą klausimą: kuo ypatingos S. Bernotaitės novelės ir ar po ledu dar esama sidabro bei aukso?

Džiugesys

Iš viso rinkinio labiausiai įtikino novelė „Žuvis“, kurios raiška nepaklūsta įprastai sakinių skyrybai: pradedama ir pabaigiama be taškų ir didžiųjų raidžių – it vienu kvėptelėjimu. Detalės tikslios, lakoniškos, sukuriančios stiprų emocinį krūvį: „žiema balta, speigas traškus, geltonas autobusas; atvažiuoja į juodą stotelę penkios penkiasdešimt penkios ryto; danguje blanksta žibintai; prieš penkiolika minučių mama pažadino, užtepė sūrio ant baltos duonos, pripylė kėbulo arbatos į aukštą puodelį nudaužta ašele, palydėjo iki stotelės; [...] žvarba įsismelkusi iki pat kaulų, mano akys dar miega, nosis šąla, o autobuso vairuotojas jau atpažįsta mane; aš visada pirmoji keleivė; jau net nesustoja, tik sulė-

tina, atveria viduriniąsias duris, kad išokčiau“ (p. 77). Pagrindinė veikėja – aštuoniolikmetė mergina – baigusi vidurinę dirba žuvies fabrike ir svajoja būti aktorė. O tos svajonės vis atsimuša į rūsčią realybę: „mano vieta prie konvejerio galo, aš svarstau žuvį; tėvai man davė – ką tu mokysies, vaike, geriau eik dirbti – aš nežinau, ko noriu, bet žinau, kas nesu, ir kad ne iš šio fabriko, ir ne iš šio miesto; niekas manęs neklausinėja, kodėl kalbu vis tyliau, žiopčioju; mano skara iki pat blakstienų, už ausų žiaunos; [...] ir visi sužiūra į mane su gailėsčiu / mailius / kai tyliai sakau – aš būsiu aktorė, teatro aktorė, kino aktorė – kada nors, kitame gyvenime, šypsosi jie“ (p. 78–79). Blokada – novelių leitmotyvas. Laimė, meilė ir pilnatvė trukdo ekonomikos, lyties arba lemties veiksniai. Jaunoji žuvies svėrėja dar nėra susitapatinusi su fasuojama žuvies filė, kaip jos bendradarbė: be galvos, vidaus organų, žvynų, išalusios ledo luituose ir sustingusios savo inertiškuose gyvenimuose. Dievas šiame hermetiškaime, lediniame pasaulyje nebylus, sugebant tik dailinti ir dauginti žuvis, nepaaiškinantis viso to prasmės. Tačiau ši veikėja, kaip ir novelės „Gaisras“ moteris, dar turi išsigelbėti: mergina klausosi pankroko, nutarusi, kad pavasarį tėvų valia nebegalios ir ji iškeliausi studijuoti aktorystės.

Kitoje stiprioje novelėje „Gaisras“ Berta padega savo turtingo ir nemylimo vyro namus. Vyras naratyve nepasirodo, bet visą laiką yra kažkur netoliese: lyg sunkus brangakmenis po kaklu. Degančiuose namuose lieka kilminga kalė Bona – moters *alter ego*, ją sudeginusi ji galbūt apsisvalys ir sutiks Meilę (visuotinė prasme) – išnyrančią bet kokiu pavidalu. Teksto pabaigoje paaiškėja, kad tas pavidalas bus gaisrininko. Labai vykęs fonetinis atskambis, atsiradęs įterpiant muzikinius kūrinius: „Ugnis yra šiluma. Ugnis yra meilė. Girdžiu, kaip traška liepsnų laizdomas stogo šiferis. Trata-ta. Trata-tata-TA. Bolero“ (p. 58). Apsivalymas, jausmų sterilizacija ir nauja pradžia yra vienintelis išsigelbėjimas nuo pražūties ir nuodėmių, kurias Berta tvarkingai surašė sąsiuvinyje, naudodama skirtingus tušinukus nuotakai pabrėžti: liūdesys – raudonas, geismas – mėlynas. Kūrinio pabaigoje, kai sušmėžuoja gaisrininko gelbėtojo figūra, staiga pasikeičia prieš tai skambėjusi muzika, orkestras užgroja *Requiem*, solistė spiegia: *Pie Jesu. Pie Jesu*. Berta nutaria sekti paskui į liepsnas įžengusį Lauktąjį, o choras gieda: *Agnus Dei, Agnus Dei*. Šiuolaikinis, ironiškas, vertybių gradaciją praradęs žmogus ima šauktis Dievo, trokšta būti nekaltas, globojamas avinėlis. Išnykusios ribos prašyte prašosi rankos, nubrėžiančios naujas ribas. Tad viltis lyg ir pasirodo.

Novelėje „Niekas nebus“ pasakojama apie homoseksualų septyniolikmetį, kuris nuo vaikystės kenčia nuo despoto tėvo ir žaidžia su lėlėmis. Mane pakerėjo S. Bernotaitės pavaižduotas berniuko prisiminimas apie motiną ir jos plaukus, toks tinkamas *queer* analizei ir primenantis Diane Arbus fotografijas: „Mano gražuolė motina sėdi priešais trijų dalių veidrodį, apkaišytą plastmasinėmis rožėmis. Ant staliuko stovi „Dzintars“ buteliukas, kremas rankoms ir dėžutė su pigiais papuosalais. Likęs vienas namuose, juos kartais čiupinėju ir matuojuosi. Motina sėdi priešais veidrodį ir verkia. Rankose – sauja segtukų. Jos juodi ilgi plaukai banguoja ant nugaros. Tanki žvilganti upė“ (p. 25). Vėliau jis išimylė vyresnį draugą Vainių, su juo vaikšto kapinaitėse, rūko ir cituoja V. Mačernį. Lemtingą vakarą jis neištvėria: pamėgina pabučiuoti draugą, šis juo pasišlykšti, vaikinai susimuša: „[...] vos tik atsitiesiau, šiurpuliai dingo. Supratau, kad niekas neatėis. Niekas nėra. nieko nebus – nei šia-pus, nei anapus, nieko.“ Pagrindiniam veikėjui atitaria V. Mačernio „Vizijos“: „[...] ir kasdienybės šaltas spindulys vėl atitolino legendų ir svajų šalis“ (p. 30). Autorė nepaaiškina, kodėl vaikinui ir jo draugui patinka poetas, kurio tekstai vis įterpiami kaip jausmų ar nuostatų iliustracijos. V. Mačernis – miręs poetas, tad galbūt gražiai dera su visa kita miruolių kompanija; eilėraščius jie deklamuodavo kapinaitėse – jautriems jaunuoliams būdingas pseudointelektualumas ir mirties romantizavimas.

Novelėje „Lietaus“ gatvėje sėdintis valkata svajoja apie moterišką rūpestį ir kūnišką artumą. Vyras vis prisimena savo motiną, laikiusią jį už pažastų ir mokių žengti pirmuosius žingsnius. Lyg nekaltas gatvės išmestas šuva jis trokšta motiniškos globos, peraugančios ir į erotiką. Lietus lyja jam į burną, o žmonės praicina neatsigrėždami. Valkatai niekada nepasiseks, jis *dėvėtas*. Vėliau visi šie „mažieji žmonės“ bus išvežti į daiktų sąvartyną ir sustumti į didžiulį Niekį („Artimieji iškeliauja“). Tai tipiškas vartotojų visuomenės modelis, kai panaudoti daiktai turi būti kuo skubiai išmesti ir įgyta naujų. Sociologas Zygmuntas Baumanas knygoje „Likvidi meilė“ rašo: „Kai nepasiekiamas kokybės, ieškoma išsigelbėjimo kiekybėje. Kai nėra trukmės, išganyti gali kaitos sparta.“ Kitas asmuo – kaip ir daiktai, kartais rūbai gali gyventi ilgiau ir būti svarbesni už žmogų: „Pačių formų neliko. Liko tik tai, kas kadaise pabrėžė, slėpė, pildė

tas formas. Liko ilgaamžiai laikino kūno apdangalai“ („Daiktai linkę gyventi“, p. 75). Veikėjai sklidini sarkazmo ir ironijos, kūniškumo, hedonizmo. Kas laukia toliau?

Kiti personažai taip ir nesupranta savo tragizmo: novelėje „Siūlės“ auksaplaukei siuvėjai, paskendusiai savo skurdžioje butyje, apie tiesią prasitaria empatiškas benamis, atsitiktinai priėjęs prie alų gurkšnojantių siuvėjų (auksaplaukės ir jos kolegės Alinos): „man jos gaila [...] gaila manęs? [...] Visi laukė, kol Artistas paaiškintų, kodėl jam manęs gaila? Valkatai? Manęs?“ (p. 13) Erdvė, kurioje gyvena novelių personažai, dažnai yra Vilnius, „Siūlės“ miesto centras skirtas tik „išėigai“, o nuolatinė siuvėjų kelionė – važiavimas dvokiančiais autobusais iš vieno mikrorajono į kitą panašų mikrorajoną. Ir monotoniškas dygsniavimas (įsiterpantis ir kaip grafinė teksto raiška).

Trūkumai

Paskutinė knygos novelė „Pavasario Goda“ pasirodė tįpiška žurnalistinio romano ištraukėlė: daug veiksmo, graži aplinka, žvilgsnis pro raktą skylutę į turtuolių gyvenimą, slinkimas paviršiumi, greitai besikeičiantys vaizdai...

Novelėje „Mano motinos akys“ vyrauja košmaro logika: į paveikslus išibrovusios dailininkės artimųjų sielos, paslaptin-ga moteris, lendanti į veikėjos sapnus, ir apsėdusi paniška baimė dėl motinos mirties. Pasakojimas nutrūksta pasiekęs kulminaciją, kai veikėja pamato danguje oro balionu skrendantį sūnų ir buvusį vyrą (šmaikščiai sužaista sūnaus meste-lėjimu telefonu: „Mes su tėčiu esam dangui“), žiūrint į dan-guje sklendžiančius artimuosius, suskamba mobilusis: veikė-ja pagalvoja, kad jei numeris nežinomas – skambutis iš ligo-ninės. Skambina bevardis – taip užbaigiamas tekstas. Ir skai-tytojas lieka it musę kandęs: sodri, neviltni variusi emocija lieka neišsipildžiusi, iki galo neišrutulota.

Novelė „Bailys“ įreminama intriguojančia pradžia, kai nepasakoma, ką žudo vyras, tik sužinome, kad tai ne pirma auka, jam iš įtampos trūkčioja akis, o miruolės visada sustingsta gulėdamos ant nugaros. Toliau – gana prėskas pasako-jimas apie veikėjo gyvenimo būdą, mylėtą moterį ir kitą – išimylėjusią, bet jo iškaudintą. Teksto pabaiga netikėta – pasirodo, vyras žudė muses: „Ant palangės išguldyta kuopa musių. Suskaičiuoju. Trisdešimt keturios. Kiekvieniems mano metams po musę“ (p. 24). Ar tikrai musės – vykęs bandymas? Mano nuomone, kiek nevykusi simbolika. Tekstas tik kaip kūrybinis pratimas.

Kitose novelėse radau šiaip neįtikimų vietų, tarkime, dviejų buvusių sutuoktinių dailininkų dialogas: „Apie dešimtą nusprendžiau paskambinti Pauliui, kad pasiimtų vaiką. Aišku, pažadinau, atsiliepė užkimes ir piktas. „Pornūchą žiūrėjau iki pat ryto“, – suniurzgėjo. „Aš ligininėje. Motina vakar nukrito savo kambaryje. Neaišku, kas. Neprabunda“ (p. 47). Nuolat pabrėžiamas vyro manieringumas kiek dirbtinis. Kurti moterų personažus autorei sekasi kur kas geriau. Mažas neatitikimas: „vos sulaukusi dešimtos ryto, spausdama delne nusikaltimo įrankį, troleibusu išvažiuoju į galeriją“ (p. 54) – „pasileidau link savo automobilio nemokamoje Užupio aikštelėje“ (p. 56). Novelėje „Niekas nebus“ norėjosi juodu flomasteriu užtušuoti patetišką vietą, kurioje paauglys kalba apie prasiveržusius jausmus bučiuojant draugą: „Neliko laiko, mirties, nemirtingumo, praecties ir ateities, žinojimo ir nežinojimo, kaltės ir nekaltybės, tylos ir žodžių, tavęs, manęs, jūsų“ (p. 29).

Verdiktas

Manau, knyga pavykusi, lietuvių novelistikoje atsiranda įdomių formos ieškojimų, keliamos šiuolaikinio individo problemos, kuriami sodrūs vaizdai ir nuotaikos. Debiutuojanti autorė kremta daug užsienio literatūros, mato kitišką kultūrinį gyvenimą ir dar nepamiršo Lietuvos: nė vienoje novelėje nėra kengūrų ar dangoraižių. Skaitydama knygą tiesiog jaučiau, kad prozininkė valdo žodį ir tai nėra vien tik koliazinės paplūpos ar ekshibicionistiški marazmai. Taip, Sandra, rašymas yra darbas. Dėl to dabar galime ir pasi-džiaugti (nesidžiaugiantys gali gurkštelti kavos ir imtis opo-zicinio teksto), o pabaigoje labai tiks dar vieno poeto citata:

jei tu išlipai
į medį ankstyvą pavasarį
ir iš nuostabos išsižiojęs
grožiesi apylinkėmis tai dar
nereiškia kad paukštis
įskris tau į burną
palaikęs tave inkilėliu

(Aidas Marčėnas, „Įkvėpimas“)

JURGA TUMASONYTĖ

Su ožio kanopom, bet sparnuoti...

Robert Musil. *Svajokliai*. Trijų veiksnių pjesė.
Iš vokiečių k. vertė Rūta Jonynaitė. V.: Apostrofa,
2009. 164 p.

Roberto Musilio skaitymo malonumas turėjo preliudiją: dar nemačiusi šios knygos (nors išleistos 2009-aisiais), nuėjau į renginį „Skaitome su vertėju“ A. Mickevičiaus viešosios bibliotekos Austrų ir šveicarų literatūros skaitykloje. Vakaro vedėja Kristina Sprindžiūnaitė ir vertėja Rūta Jonynaitė pasistengė ne tik nubrėžti pjesės siužeto kontūrus, bet ir pamąsinti psichologinėmis-filosofinėmis gelmėmis, muzilišku veikėju „neaiškumu“, „neapibrėžtumu“. Vis dėlto labiausiai įsirėžė abiejų germaniščių prisipažinimas, kad „jū laikais“ studijų programoje R. Musilio nebuvo, šis vardas buvęs net negirdėtas. R. Jonynaitė patikino, kad tokia padėtis buvusi ne tik Lietuvoje ar Sovietų Sąjungoje, bet ir Vakaruose – karo metais miręs rašytojas pokariu buvęs išstumtas aktualesnių autorių; R. Musilis „atrasas“ ištikus progai 1980-aisiais paminėti dar Austrijos-Vengrijos imperijoje gimusio rašytojo šimtmetį.

Taip, galbūt gimtoji Austrija, visos vokiečiakalbės literatūros šalys, o ir „visas pasaulis“ nuo rašytojo knygų, pirmiausia nuo solidaus romano „Žmogus be savybių“ dulkes nušluostė praėjusio amžiaus devintajame dešimtmetyje, mes pernelyg neskubėjome...

Grįžusi iš renginio turėjau progos išsitraukti ir savuosius „Pokalbius apie austrų rašytojus“ („Pradai“, 1999), prisiminti, kad pirmasis klausimas, kurį apie R. Musilį uždaviau savo pašnekovams dr. Ramintai Gamziukaitei ir dr. Silvestrui Gaižiūnui, buvo: „Štai mano rankose vadovėlis „XX amžiaus Vakarų literatūra“, išleistas 1994 metais. [...] R. Musilio čia nėra. Norėčiau paklausti: kodėl? – ar jis mažesnis intelektualas nei, pavyzdžiui, A. de Saint-Exupéry? Pamenu, net varčiau prieš garbiųjų pašnekovų akis tą vadovėlį, ne, ne vidurinėms – aukštosioms mokykloms... R. Gamziukaitė pripažino: „[...] kai kas galvoja, jog jis didesnis intelektualas ir už F. Kafką, ir už Thomą Manną, ir už M. Proustą“ (p. 77).

Taigi džiaukimės, kad R. Musilį jau kone visą turime lietuviškai: R. Jonynaitės versta rašytojo jaunystės romaną „Auklėtinio Nerleso sumaištys“ (1998; „Svajokliu“ viršelyje kažkodėl nurodyti 1988-iejai), jo *opus magnum* – Teodoro Četrausko versta neužbaigtąjį (bet dėl to svorio neprarandantį) dvitomį „Žmogus be savybių“ (2004, 2005), noveles, o dabar štai – pjesę „Svajokliai“.

Žinia, norint patirti autentišką skaitymo išpūdį, nėra labai išmintinga prieš atsiverčiant knygą eiti klausytis „pristatymo“. Na, ką pasirinkai, tą ir turi. Bet štai kai vos atsivertusi viršelio atvartą gavau sutrauktinę „Kas yra kas“, pajutau kylant protestą. „Atpilšęs savo mylimąją Reginą nuo sutuoktinio Jozefo, profesoriaus ir garbingo žmogaus, Anzelmas atsiveža ją į jaunų dienų bičiulio Tomo namus“ ir t. t. – visa santykių ir vyksmo schema pateikta (kaip vėliau patyriau – iš vertėjos baigiamojo žodžio, kur šie paaiškinimai visai vietoj). Ir bent aš skaitydama nebežinau – kiek tekstas man atsivėrė, o kiek manąjį suvokimą aplenkė ši „matrica“. O norėtusi gal net iki galo nesuprasti, bet – pačiai; tuo labiau kad autorius, pristatydamas personažus, yra pateikęs „šeiminius ryšius“ – kas kieno vyras ar žmona (taip, kartkartėmis tekdavo atsiversti pasitikslinti, nes tarpusavyo santykiai tikrai komplikuoti). Juk nustebtume A. Čechovo tomelio priešlapyje radę paaiškinimą, kurį puodelį begeriant kažkas sudužo...

Šis vidinis protestas prieš išankstinius paaiškinimus stabdo ir mane, besidalijančią skaitymo išpūdžiais, imtis įvardijimo, kas ką su kuo čia veikė...

Rašytojas pjesėje jau gvildena „savo“ temą, kuri bus visiškai išskleista didžiajame romane „Žmogus be savybių“ – šio pavadinimas koduoja ne herojų blankumą, bet pastangas išlikti „neapibrėžtu“, „galimybių“ žmogumi, niekad galutinai „neišsipildyti“, neužkirsti sau kelio į alternatyvias elgesio, veiklos, gyvenimo formas. „Svajokliai“, kaip taikliai pažymi vertėja, yra „tartum Roberto Musilio didžiojo romano „paralelinė akcija“, perkelta į sceną“ (p. 160). (Aliuzija atklydusi iš vienos romano siužetinės linijos: Vokietijai 1918-aisiais rengiantis švesti kaizerio Vilhelmo II valdymo trisdešimtmetį, Austrijoje randasi judėjimas už „paralelinę akciją“, pagerbiant savojo imperatoriaus valdymo 70-metį.)

Sunku spręsti, ar šią pjesę būtų lengva pastatyti – veikėjų tarpusavyo santykių ir savų intencijų gvildenimas scenoje gali ir „pakibti“ lyg tuščiažodžiavimas. Tuo labiau kad autoriaus pageidaujami neverbaliniai komunikavimo niuansai neretai yra itin subtilūs: štai išduotojo vyro nusamdytas seklys pasišalina „spėjš mesti švelnų tiriamą žvilgsnį“ (p. 128) į pašnekovą... Bet viena yra tikra: kaip literatūros kūrinys „Svajokliai“ pripildyti ir rafinuoto, ir gilaus psichologinio turinio, įkūnyti puikiai (kalbine) forma. Apie pastarąją, žinia, galiu spręsti tik iš vertimo, neturėju tikslo jo ly-

ginti su originalu. Bet turtingi (paradoksaliūs) psichologiniai veikėjų charakterių, poelgių, savianalizės niuansai, regis, savaime pareikalauja ir kalbos išraiškingumo, jei ne naujadarų kūrimo, tai bent naujų prasmių suteikimo tradiciniams sąvokoms. Kaip pripažino vertėja, reikėję pasukti galvą, kol radosi ir šis pavadinimas – „Svajokliai“: R. Musilis pjesę pavadina ne įprastuoju „Träumer“, bet kiek neapibrėžtesnę prasmę turinčiu „Schwärmer“.

„Svajokliuose“ regime tik uždara – namų – erdvę, tarsi „saura“ – tik kelių žmonių santykių – tematiką. Bet būtent šis egzistencinio „neapibrėžtumo“ įvedimas sulaužo psichologinio kameriškumo rėmus, atveria slaptąsias psichologinių motyvų, troškimų gelmes, galimybių perspektyvas. R. Musilis, regis, naudojasi ne tiek kalbos turtingumu, kiek minties paradoksalais – o juose turinys ir forma susilieja į viena. Štai ne vienas veikėjas tai rimtai, tai ironizuodamas ištaria: „Nes žmogus tuo labiau būna savimi, kuo labiau save praranda!“ (p. 92) Arba: „Kai viską iš anksto numatai, kai nori ir pasieki, – tikrai nebūni laimingas“ (p. 123); „Kai atsiduodi kokiam dalykui visa siela, paskui jis pasidaro to vertas“ (p. 130).

Šią žmogiškų santykių ir asmenybės raiškos simfoniją, kurioje (vaizduojusi) herojų partijos neretai disonansiškai susikerta, vis persmelkia švelnus, nostalgiškas *à la* piemenėlio ragelis: prisiminimai apie vaikystės išpūdžius, patirtus šiuose namuose, į kuriuos vėl susiburta bėgant, išduodant įteisingus (vyro ir žmonos) santykius...

Man ši knyga yra sunki. Tikrai galima ją „praryti“ ar pasimėgaujant po gabalėlį paskaitinėti (rinkausi šį variantą), bet nerimasties kirminas sieloj graužiasi dėl nuolatinių herojų „virsmų“, paradoksalių jų poelgių, tarpusavyo santykių. Galiausiai – abejoju, ar mano santykiai su jais, mano simpatijos ir antipatijos sutampa su rašytojo intencijomis. Bet juk R. Musilis per daug talentingas, kad, ketindamas pjesėje supriešinti „apibrėžtus“ ir „neapibrėžtus“ charakterius, „sugebėtų“ sukurti schemas. Galima sakyti, kad kiekvieną jo svajoklį regime „kaip angelą su ožio kanopa“ (taip svajoklis vilioklis apibūdina savo draugo žmoną, kurią kviečiasi – kur? – bėgti kartu su juo ir savo seserimi, kita – gal ne jo, gal tolių, galimybių, alternatyvų? – sugundyta...).

Taip, patirtas skaitymo malonumas pajaučiant: ši knyga yra Literatūra ta senąja, didžiaja prasme.

ASTRIDA PETRAITYTĖ

Latako gatvėje

Sukuri darbą. Tada iš jaukios dirbtuvės jis keliauja kyboti, gulėti ar stovėti kokioje nors meno galerijoje – nuogas, kol kas dar svetimas, nepratęs sugerti žiūrovų žvilgsnius. Būtent dėl to svarbu ne tik kūrybos procesas, bet ir eksponavimo vieta – saugojimo erdvė, kuri turi savotiškai „priimti“ kūrinius, tiktai įvairioms ekspozicijoms. Iš pažiūros paprasta teritorija, sukaupusi vykusią parodų krūvį, pagaliau sulaukė deramo dėmesio – Vilniaus grafikos meno centro 10 ir galerijos „Kairė-dešinė“ 15 metų sukaiktis paminėti atidaryta paroda „Latako g. 3“. Ji atspindi šią erdvę ir joje dažnai savo darbus eksponuojančius menininkus, ilgainiui tapusius savotiškais įnamiais.

Tik įėjus į galeriją, pasitinka keturi Ingos Dargužytės linoraižiniai iš ciklo „Moterys“ (2010): dviejų praeities tradicijų sintezė, sukurianti modernumo žymes. Senoviškas nespaltotas fotografijas primenančius didelio formato portretus suaktyvina įvairiakrypčiai linoraižinių štrichai, formuojantys tarsi iš abstrakčios terpės išnirusius rimtų, liūdnų moterų atvaizdus. Du iš keturių kūrinių – mergaičių veidai, taigi pavadindama ciklą „Moterys“ menininkė akcentuoja moteriškumo raidos etapus, per nerimastingas mimikas atskleisdama jų vidines jausenas.

Birutės Zokaitytės stikliniai rutuliai „Pjesė šešiams personažams / Improvizacija D. Charmso tema“ (2010) kelia ir klausimų, ir šypsenų. Iš rusų rašytojo modernisto Danijilo Charmso kūrinių paimtos eilutės, originaliai iliustruotos grafikos piešiniais stikliniuose rutuliuose, jautresnį stebėtoją turėtų šokiruoti: „Mergaitė. O mano galva, tu šūdas.“ Ieškant šešių personažų trijuose rutuliuose, galima kvestionuoti dvigubą profesijų „kompozitorius“ ar „dailininkas“ semantiką – kaip abstraktą ir kartu sau pritaikomą apibūdinimą.

Inga Dargužytė. Iš ciklo „Moterys“. 2010

Kęstučio Grigaliūno sukurtą „Plakatą“ (2010) galime pamatyti ir ant gatvės stulpo, ir ant galerijos sienos, nes jis – taip pat parodos eksponatas. Šalia parodos dalyvių pavardžių matome ir fotografijas iš galerijos „Kairė-dešinė“ atidarymo 1995-aisiais. Kodėl tai kūriny? Jubiliejinę parodą reprezentuojantis plakatas tampa tarsi istoriniu objektu, liudijančiu parodos reikšmę pačios galerijos raidai.

Verta paminėti Kęstučio Gintalo fotografijas „Kieta ir minkšta“ (2010). Čia pagrindinis objektas – pati galerija; skatinama susimąstyti apie jos erdves, kartu dokumentuojant aplinką, jau penkiolika metų virtusią namais ne tik kūrybiniais projektams, bet ir patiems menininkams. Panašios tematikos Nijolės Šaltenytės „Latako g. 3“ (2010) – serija objektų, panašių į gatvės pavadinimų lenteles. Ant fotografijos, vaizduojančios galerijos aplinką, oforto technika atspausdintas to paties pavadinimo užrašas pristato „Kairė-dešinė“ kaip neįprastą, reikalingą išskirti erdvę, taip įprasminant šios meno bendruomenės artefaktą.

Kūriniai, kurių tematika tiesiogiai nesusijusi su galerija, visgi ją reprezentuoja, nes dažnai čia savo kūrinius eksponuojantys menininkai tampa pačios meno erdvės metonimija: Laisvydės Šalčiūtės, prieš tai čia surengusios parodą „Intymumas“, darbai visiems gerai pažįstami. „Atvirlaiškyje“ (2010) menininkės braižą galime atpažinti iš pomėgio žaisti – Monos Lizos „sudabartinimas“ tiek atlikimo (grafišio trafaretas), tiek turinio (tarp rankų laikoma širdis) pozūriū negali nekelti susidomėjimo ir šypsenos.

Atrodo, namas, esantis Latako g. 3, ilgainiui pats tapo kult(ūr)iniu objektu, vertu ne tik menininkų simpatijų, bet ir parodų lankytojų įvertinimo. Panašių meno erdvės dokumentavimo broožų galime įžvelgti ir šiame vykusiame parodoje „Lietuvos dailė“, tačiau Šiuolaikinio meno centro kaip objekto demonstravimas susijęs su inovacijomis, o ne su jo paties kūrybine reikšme.

RŪTA JAKUTYTĖ

Apie žemynėliavimą, užstalę ir dangiškąjį pieną

Lietuvos liaudies kultūros centro rengiamo ciklo „Gimtis. Būtis. Mirtis. Pasaulėjautos ir pasaulėžiūros aspektai“ penktosios konferencijos „Tradicinės mitybos kultūra“, orientuotos ne tik į kultūrininkus, bet ir į „akademikus“, rengėjos Nijolė Marcinkevičienė ir Vida Šatkauskienė ilgakai brandintam renginiui pasirinko ne, tarkim (iš kur tie tarkiai galvoje?), Šv. Martyno (lapkričio 11-oji) ar Šv. Kotrynos (lapkričio 26-oji) (apie šias atramines prieššiemio datas kuršiškosios atminties žemaičiai oraspėjai sakydavo: „Martyns pagrįs, Kuotrė numyš“ – anksti seniau gruodas dėdavosi, bet ilgai nesilaikydavo), bet Šv. Andriejaus (lapkričio 30-oji) dieną. Pastarųjų šimtmečių tradicinėje liaudies kultūroje ji suvokiama kaip ribinė, nuo jos prasidėdavo vadinas lenkiškojo pavyzdžio adventas, gal todėl manyta, kad ji, ypač vakaras ir naktis, itin paveiki atliekant vedybinius jaunimo burtus... Seniau ypač merginos iš Pietryčių Lietuvos eidamos miegoti apie šulinį ir lovą berdavo kanapių ir aguonų sėklas, kartais žirnius, kalbėdamos įvairius burtažodžius, kad susapnuotų sau skirtąjį. Gausiai į salę ant Vilnios kranto sugužėjo lyg iš pieno plaukusios merginos ir jų kolegos – glotniai įmitusios matronos (gal suviliojo prasmis žodis „mityba“?) bei tarp jų „padrikai išsimėtę“ vyrai gaigalai (beje, visai nepanašūs į minėtosios upės irgi iš matymo pažįstamus orius žaliagalvius antinus). Jaunieji vienos pranešėjos ir buvo paakinti per pietus pajudinti „skirmas“ – bėgti pirktis aguonų, kad vakare jomis galėtų apsibarsyti „laškas“. Žinoma, atsirado ir pastebėtojų, katrie pasirenkant šią dieną išvelgė sieki nutolti nuo proziškų skilvių prikišimo reikalų, kulinarinio paveldo sklaidos aktualijų, receptūrų ar virtuvės meistriškumo praktikų aptarimų (prie šios mitybos pusės sukančios grumėjos pritariantys suvažiavėlių murmesys, o, tarkim, primenant lyginamuosius kitų kultūrų duomenis iš „šachtų“ gilumos pasigirdavo lyg votis besidraskančiųjų balsai: „O kam mums tas Egiptas su Babilonu, su kuo juos valgyti?!“) ir stengtis daugiau pasakyti apie prasminį, simbolinį ir dvasinį valgių ruošimo ir mitybos aspektą. Konferencija buvo suskirstyta į keturias dalis (dievų ir žmonių maistas; maistas, „įkrautas“ prasmėmis; kasdienės ir šventinės stalo apeigos; nuo ryko iki pyrago), tarsi iš kosmogoninių mitopoetinių ūkanų tolydžio gražinančias prie maždaug amžiaus senumo ir dabartinių tradicinių valgių bei maitinimosi papročių. Kiekvienam savo: būriais sugužėta, bet skirtingai patirta – vieni suvokė, nors ir dažniau praktiškais žiniomis įpratę „maitintis“, pasijuto tarsi seniai užmirštoje, bet jaukioje informacinėje gūžtoje ar gal nereikalingus lukštus nudrengiančioje piestoje, o greitojo maisto ir utilitarių nurodymų pasiilgėjai tik gūžėsi ir drąsindamiesi tarp kitų gyvenimo klonuotųjų burbleno po nosimis lyg apšaukę elgetos, kruopas pabėrę...

Nijolė Laurinkienė aptarė pirmojo kąsnio (arba gurkšnio), skiriamo dievams, fenomeną ir maitinimosi sąsajas su senosiomis religingumo formomis bei transcendencijos išgyvenimais. Esama duomenų, kad daugelis archajiškųjų kultūrų kaip dievų globos ar užtarimo priemonę praktikavo pirmųjų gamtinėje erdvėje rastų vaisių ar išauginto pirmojo derliaus dalies aukojimą. Šios primicijos, įgaudamos genčių ir tautų raidos ir semantinės raiškos patirtį, neretai sunkiai beatpažįstamos (viena iš smarkiai modifikuotų jų formų – komunija, kilusi iš neraugintos tešlos duonos ir vyno aukojimo ritualų). Mitologės nuomone, kaip baltiškų

jų ir vėliau lietuviškųjų primicijų atspindys suvoktinis pirmojo rugių pėdelio nešimas į šeiminių namus ir pagarbus jo įkurdinimas išskirtinėje trobos kertėje – krikštusuo- lėje (esama daugybės atitikmenų archajiškose kultūrose, pavyzdžiui, indų, graikų; antai egiptiečių Izidė – javų deivė). Kaip degintinės atnašos dievams aukota ne tik grūdai, bet ir pirmasis medžioklės grobis, žuvis, taip pat pienas, midus, alus ir kt. Matas Pretorijus mini vėlių maitinimą. Pirmojo kąsnio numetimu arba pirmojo gurkšnio nupylimu ant žemės dievams buvo siekiama atnaujinti aukojamąsias substancijas. Baltų kraštuose šie numetimai ir nupylimai – ryškiai religiška motyvuoti ir dažniausiai susiję su dievybių panteono žemutiniąja arba chtoniškąja dalimi (ypač būdavo išskiriamas dievas Žemininkas arba Žemyna). Kuršiai ir žemaičiai dievams pamėtėdavo po kiekvieno valgomo maisto gabaliuką. Nadrusiai ir skalviai alaus aukas skirdavo Žemynėlei – šeiminkas ar žynys pirmiausia juo nupildavo apeiginiu kaušeliu. Apeiginiai veiksmai, susiję su tokiu alaus nupylimu, turėjo specialų apibūdinimą – žemynėliavimas. Žinomas ir palabinimas – gėrimo palaiminimas, kai aukotojas gurkštelėdavo ir staigiai sustodavo; esą neaišku, tuo siekta Žemynai patarnauti ar atlikti ritualinę priedermę, svarbesnis pats gėrimas ar apeiginis veiksmas? Taip pat žinoma vadinamoji libacija, kai geriant alų šnabzdami *dievams* skirti žodžiai. Aišku, kad tai buvo dar ne iki galo iširtas iškilnus ceremonijų kompleksas.

Libertas Klimka pasidalijo samprotavimais apie dažnai folkloro tekstuose pasitaikančią *alaus midaus* samplaiką, pavyzdžiui: „Alų midų gėriau, per barzdą varvėjo, burnoje neturėjau...“ arba „Gėriau alutį saldų midutį.“ Remiantis Tacito germanų genčių aprašymais manoma, kad gal iš jų žemių ir paėjęs įprotis virti alų ir jį naudoti įvairiais ritualiniais tikslais, juolab kad ir mūsų skolintinio žodžio *alus* kilmė yra aiškiai germaniška. Išsakoma versijų, kad į baltų kraštus alus ir netgi kai kurie jo gėrimo papročiai galėjo atkelti per bendravusius su germanais prūsus – tai liudytų baltų genčių kapinyuose randami geriamieji ragai su įvairiausių žvėris bei roplius vaizduojančiais žalvario ir sidabro apkalais. „Kalevaloje“ užfiksuota, kad savo ruožtu baltai alaus gėrimo tradiciją perdavė finams. Ieškodamas atsakymo, kodėl šiuolaikiniu supratimu tokie nesuderinami svaiגיעji gėrimai drauge minimi sustabarėjusiose formuliniuose posakiuose, fizikas ir etnologas motyvavo tuo, kad esama žinių, jog senosiose alaus virimo technologijose buvo naudojamas ir medus (tai apdainavo runos). Apie prūsus buvo rašoma, kad „jų vergai geria midų“, nors ten pat paminimas ir alaus ašotis, be to, vėliau, jau krašte įdiegus Kristaus mokymą, alus buvo geriamas po išpažinties, taip pat iš alaus uždrausta burti. L. Klimkos nuomone, galbūt midus buvo įprastinis ir „einamasis“ gėrimas, o alus suvoktas ir naudotas ne tik kaip apeiginis, bet ir kaip specifiskai religinis, vaidilų luomui skirtas gėrimas. Iš rašytinių šaltinių žinoma, kad per rudens sambarius alus dėl keturių dievų pagarbinimo ir užtarimo buvo geriamas iš plokščiadugnių kaušelių, be

rankų, o išgertą ir vien dantimis laikomą kaušelį reikėjo permesti per petį. Vėlesniuose vokiečių valdžios šaltiniuose rašyta apie prūsų ant jūros kranto aukotą juodą jautį, o po septynerių metų – kiaulę, užgeriant apeiginiu alumi ir taip siekiant numaldyti užsirusčiusius dievus, nebeatsiuntusius žvejams žuvų; už tai apeigų vadovas žynys ir jomis tikėję žmonės valdžios buvo

Lazdinių-Adutiškio folkloro ansamblis prie pieno stalo. 2010. Mato Baniūno nuotrauka

žiauriai nubausti. Kitais atvejais užfiksuota, kad praktikuojant apeiginius alaus nuliejimus būdavo išgeriama po tris alaus kaušus su medumi. Kaip ritualinis gėrimas alus naudotas per šermenis. Per rudens lygiadienio koštuvės susirinkus kaimynams šeiminkas nukrėsdavo šviežio alaus putą, kad pikti gaivalai neįsibrautų į vidų...

Vida Šatkauskienė, kalbėdama apie žemiškąjį ir dangiškąjį pieną, aptarė skirtinčiausias šios savitos vandens stichijos apraiškas. Teigta, kad motinos pienas yra toli gražu ne tik kūdikio fizinis maistas, bet ir tam tikras genetinis veiksnys, dvasinis pradai. Todėl stengiamasi, kad pirmasis maitinimas ir tolesnis vaiko penėjimas vyktų tradicijos nustatyta tvarka: pirmąkart reikia paduoti dešinę krūtį, nujunkyti ramiu – „ne paukštelio“ – laiku, kartą nutraukus nebegrįžti prie maitinimo, nes dėl to vaikas gali virsti atžindusiu su „negeromis“, nužiūrėti galinčiomis akimis. Ne savo vaiko maitinimas krūtimi reiškia pradinį išvaikinimo procesą – vienos žindytės pienu maitinti vaikai susiejami „pieno giminyse“. Motinos pieno neragavęs vaikas būna piktas, atžarus, nesuvaldomas, tarsi negavęs žmoniškumo pradmenų ir pajautos, kita vertus, manoma, kad taip maitinti nereikia ilgiau nei metus, nes vaikas tinkamai nesivystys, bus, anot Emilijos Brajinskienės, liurbis, tešgalvis. Dangiškasis pieno matmuo, anot pranešėjos, išryškėja iš jo ir jį teikiančių galvijų (karvių) sąsajų su dievais ar dievybėmis, dangaus kūnais, atmosferos reiškiniais, transcendencija, pieno paskirtimi tikėjimuose. Kai kuriose kultūrose karvės ir pienas (dėl ragų ir moteriškumo) siejami su mėnuliu galia (juolab kad daug kur jis suvokiamas esąs moteriškosios giminės). Šumerai manė, kad karvės pienas ir mėnulio šviesa yra panašūs, o užkalbėjimas iš Polesės parodo mėnulio įtaką pieno gausai: „Pribūk, piene, iš pilno mėnulio, iš skaisčios aušros, aukso kalno.“ Pienas laikytas dievų maistu, grynąja auka, skirta apšventinti. Per vedų aukojimo apeigas pakaitintas pienas simbolizavo dieviškąjį gyvenimo srovę (su pienu lygintas aukojimo gėrimas soma). Ryšį su transcendencija atspindi paplitęs vaizdinys, kad pieno upės teka (o medaus ar kiselio kalnai stūkso) pomirtinia-

me pasaulyje – dausose, pažadėtojoje žemėje, gausybės šalyje. Ten ir keliaujama Pieno (Paukščių) Taku. Karvėms pakenkti ir pieno prisikaupti siekia raganos. „Raganos, pasivertusios mašalom arba uodais, atima karvėms pieną. Jei karvės veršiamosi dieną ką paskolinsi, nakčia ateina varlė ir karvę išžindusi skolintojai neša pieną: jai belaidant nematant išvemta tą pieną“ (Paringys, LMD I 196/1–14). „Jei karvės neramios ir rupūžės apie tvartus vaikščioja, tai reiškia, kad raganos pieną nuo karvių atėmė. Reikia paimt šermukšnio, putino ir klevo šakelę ir ant priekrosnies iš jų sukurt ugnelę, pakart rupūžę kamine ir tolei rūkyt, kol ateis toji ragana, kuri pieną atėmė“ (Rožė Sabaliauskienė). Pranešėjos nuomone, tam tikra pieno esmė galėtų būti laikomos krekenos – pirmasis pienas karvei apsiveršias. Jomis neretai ne tik pažindomas veršiukas, palepinami pieno sulaukę šeimos nariai – krekenos saugomos arba sumaitinamos pačiai karvei, taip tarsi uždarant

dar vieną jos gyvybinį ratą. Kad krekenas ir dabar dar sugirdo karvei, V. Šatkauskienė prieš mėnesį patvirtino pateikėjos iš Budrių (Kretingos r.).

Rita Balkutė, apžvelgdama užburto maisto ypatybes, skyrė tris jo reikšimosi būdus – naudojant maistą (pieną, pyragą, sūrį, kiaušinį, ridiką, druską, cukrų, vandenį) galima užburti ir pakenkti; per maistą (vandenį) galima atpažinti burtus; naudojantis maistu (druska, vandeniu, duona, pienu) įmanoma apsaugoti arba panaikinti (išgydyti) burtus. Iš tekstų, kuriuose aptariami burtininkų santykiai, matyti, kad tarp jų būta ne tik pagarbių, profesinė etika pagrįstų santykių, bet ir konkurencijos. Šiuo specifiniu amatu negalėjo užsiimti tie, kurie dar nebuvo pasiekę reikiamo lygio. Jei moki „padaryti“ arba užkerėti, turi mokėti ir „atidaryti“ arba atkerėti. Meistriškumą burtininkai rodydavo varžydamiesi, pavyzdžiui: pyragą ar sūrį padarydavo juodus, o paskui kiti turėdavo juos vėl paversti baltais. Jei to nesugebėdavo padaryti, apsišaukėlius smarkiai primušdavo. Pateikėjai tvirtina, kad pakenkti galėjo ne tik burtininkai, bet ir šiaip žmonės. Buvo sakoma, kad žmogų „apgėrė“, jei jis išgėrdavo gėrimą su kito žmogaus įleistomis seilėmis. M. Krauskienė iš Teizų miestelio (Lazdijų r.) pasakojo, kad jaunystėje ją norėjo apgerti (užburti) jaunas vyras. Jis siūlė jai išgerti degtinės, į kurią buvo įleidęs savo seilių. Tai pastebėjusi ji atsakė išgerti tokią taurelę, o ją išlenkęs aukštas bei stiprus vyras nuvirto ir prarado atmintį. Ypač paplitę buvo burtai, skirti antrajai pusei susirasti. O Šiugzdienė iš Darsūniškio (Kaišiadorių r.) sakė, kad geriausias burtas sužinoti, už ko ištekėsi, buvo devynis kartus užminkyti duoną ir nevisiškausi nusiplauti rankas, tada sapne pamatysi būsimą vyrą. Meilės burtams, skirtiems privilioti berną, naudojo vandenį, mėnesinių kraują; taip pat buvo mėginama paveikti saldinais, duona. Tikima, kad vanduo iš upelio, kuris teka prieš saulę, turi maginių savybių ir juo galima pavilioti vaiką: „Šalcinis ar upelė kap kur yra, nu ir prie saulės teka, nu ir prislaisk to vandenio ir duok bernu pager, kad atplaukt“ (J. Adamonienė iš Mištūnų k., Šalčininkų r.). Vilioti bernus gerai tiko įvairių kūno dalių

plaukai, ūsai. A. Vaškeliene iš Padumblės k. sakė, kad reikia nukirpti plaukų iš pažasties, juos sudeginti ir sugirdyti vaikinui: „Kai sugers, prisivilios.“ L. Pukėnas iš Grauzinių k. (Molėtų r.) sakė, kad plaukų reikia paimti iš trijų vietų: nuo galvos, nuo krūtinės ir iš tarpukojo, juos sudeginti ir pelenus duoti išgerti tam, kurio nori, kad tave mylėtų. Vis dėlto moterys vyrus dažniausiai prisiviliodavo juos pagirdydamos savo mėnesinių krauju: „O tu dumna, ko tu man nepašnekėjai: mėnesinių prigirdyk kavalieriui, tai jis ik grabo lentos tavi mylės taip, kaip kad nieko nemyli.“ Jo dėdavo į degtinę, arbatą, vyną ar įkepėdavo į maistą, pavyzdžiui, į blynus.

Gražina Kadžytė, pristatydamą užstalės apeigyno ir etiketo atspindžius tautosakoje, akcentavo, kad tradicinė užstalė – tai apeiginis darinys, kurio būtina sąlyga buvo rato apie stalą be pertrūkio suformavimas. Užstalės gyvybingumas buvo pagrįstas slinkimu ratu (ir vaišių siuntimu) nuo žmogaus prie žmogaus – išgerk kėliškėlį ir siusk toliau greta sėdinčiajam. O šis ir kiti užstalės apeigos dalyviai apdairių šeiminkų, laikantis nerašytų tradicijų reikalavimų, būdavo sodinami ne kaip pakliūva, bet pagal tam tikrą tvarką, nes reikėjo atsižvelgti į amžiaus, lyties, geros kaimynystės ir giminytės, būdo bei temperamento suderinamumo veiksnius, juolab kad kiekvienas, atsisėdęs prie stalo, turėjo būti pažįstamas, nes būdavo paeiliui ir apdainuojamas. Dar vienas atrankos „rėtis“ – į šventinę užstalę svečiai buvo būtinai kviečiami (iškalbus rusų posakis: „Nekviestas svečias – blogiau už totorių“), į svarbesnius bendruomeninio masto subuvimus kviesdavo simboliškai pasipuošę kviesliai, pasiruošę (ar perėmę ankstesnes) oracijas, kuriose, be kita ko, būdavo išvardijami visi, kas kviečiami. Vėliau pasakose atsiranda bendrabūvio „žaidimo taisyklė“ nesilaikantys vadina mieji kvailiai, kurie nebežinojo, kam to reikia. Į svečius atėję žmonės dažniausiai mindžikuoja prie durų, paprašyti sėstis prie stalo, iškart ten neina, nes esą ir svarbesnių, ir garbingesnių asmenų, kaip čia užsoks už akių? Atlyžtama, jei dar bent kelis sykius nuoširdžiai paprašomi į numatytas vietas užstalėje. Tradicija reikalavo šeiminkų dėmesio, raginimų, todėl turėtų būti suprantami „seno raugo“ kupiškėlių išpūdziai iš šiuolaikinių vestuvių: „Ir alaus buvo, ir sūrio, ir mėsų visokių – visko buvo, bet prašymo nebuvo...“ Kita vertus, kodėl susėdame ir turime pasidalyti maistu bei gėrimais? Jei nesidalijai, esi įtartinas – iš šios prasminės priešpriešos didžia dalimi ir kyla kiek skirtingos regioninės lietuvių vaišingumo tradicijos.

Žinoma, būta ir daugiau įdomių pranešimų, pavyzdžiui, Dainiaus Razausko „Dievas-duona baltų ir kitose pasaulio tradicijose“, taip pat empirinių medžiagos pateikimų – Elvydos Lazauskaitės „Senieji maisto gaminių rykai“, Lionės Lapinskienės „Mikabalių kaimo (Lazdijų r.) valgiai“, Birutės Servienės „Rusnės salos valgiai“, bet net plačiai praverta kosere visko neapžiosi... Vakarop praretėjusį turiningą renginį vainikavo Švenčionių r. Lazdinių-Adutiškio folkloro ansamblio senoliai – „Pieno kelio“ programoje dainavo, rodė ir tarmiškai pasakojo, kaip mediniais rykais iš pieno darydavosi pačius tikriausius skanumynus. Ragavome sviesto iš ketursienės medinės „skvarmos“, grietinės ir virtų bulvių su lupenomis, naminės duonos, lašinių, pasukų, sūrio ir nors burnose neturėjome, per barzdų kutkailius vis tiek varvėjo...

JUOZAS ŠORYS

Ta vasara dabna žaliuos prisiminimuos

Atkelta iš p. 4

Mamunėlei įruošiau kitą „kurortą“. Iš lentgalių sukales stogą, atrėmiau į malkinės sieną ir įtaisiau minkštusolį su tikru, iš vokiečių kareivių ligininės parriūktu matracu. Kampan išspraudžiau stalėlį su išblukusia staltiese, tilpo ir kilimėlis, baigęs dienas vonios kambaryje.

Šią pastogę mėgo seserys Šiaulaitės – mamunėlė ir teta Rozalija. Pabalabasijusios moterytės sodriais altais užtraukdavo:

*Aš ne gert atėjau,
Ne uliot atėjau.
Savo mielą giminėlę
Aplankyt atėjau.
Atėjau atėjau, silkės galvą atnešiau,
Išsiėmęs, pabučiavęs
Šią ant slenksčio padėjau.*

Smagūs būdavo vidurvasario vakarai. Nė just nepajusdavom – jau vištos renkasi prie tvarto durų, o saulėlė smeigiasi ant Požerskio gataro kamino. Tolumoje virš Žibikų miško į daiktą subėgdavo raudoni pazarėliai, žadėdami džiaugsmo ir rūpesčių dieną.

„Kurortan“ įsimetė nenaudėliai. Aišku, kas – Jablonskučiai. Atlėšę kelis tvoros parakanus įlindo sodan. Nagai niežėjo apversti „sofą“, sudaužyti ir taip suvargusią vazelę, nutrenkti į krūmus taburetę. Didžiausia širdgėla – nukniauktos kulkosvaidžio juostos. Mano kampelelis liko be vyriško akcento.

Už kelių dienų sutikti nedorėliai tik prunkštė į sauja, įžūliai mirksėdami kukulakėmis. Niekšeliai žinojo – nekibsiu į visa galva aukštesnius pusbernius, nenoriu išmargintos srėbtuvės.

Malkinyčioje, prie kurios lepindavosi seserys, ant lentų porą metų rikiavosi papunėlio išgelbėtos mokymo priemonės. Bėgdami vokiečiai pranešė – sprogdinsim gimnaziją, pasiimkit, ką norit. Tėtis ūkiniais rateliais kelias dienas vežė įvairiausius chemikalus, roplių ir žuvų preparatus, kuriuos pats ruošė su mokiniais, fizikos kabineto įrangą, išpūdingąją elektros mašiną su „auksiniais“ bumbulais. Nutaikęs proga, pasukdavau rankenėlę ir gėrėdavausi iš bumbulų žyrančiu kibirkščių lietuvi.

Miestelio liumpenai išsinešė keliasdešimt litrų spirito. Tai pauliojo žemaitėliai, kurie ir dundant kanonadais kėlė padėkos tostus už geradarį Hitlerį.

Vokiečiai gimnazijos neišsprogdino. Gal pagailėjo, gal nespėjo. Ją po skambantį rąstelį ištašė tie patys žemaitėliai, prieš 18 metų paskelbus, kad bus statomi nauji kultūros rūmai. Farfal? Dar nebuvo įsitėmė, kad politikų rinkimų kalbos – tik bezdalas ausims šildyti.

Tebevaldant tėveliui Stalinui, vasaros atostogoms iš Žemės ūkio akademijos su broliu Virginijum atvažiavo moksladraugiai – plačiapetis, vešliais rudais plaukais Antanas ir mažytė, spritna Bronelė.

– To dar betrūko... Mūsų namuose raudonplaukis, – pasivedė į šoną mamunėlė. – Nieko nepranešei, – tyliai bambėjo.

– Mamyt, taip reikia. Antano tėvus išvežė į Sibirą, Bronelės artimieji slapstosi. Pabus per atostogas, paskui duosis matyt.

Abu dūžkai viešėjo kelias vasaras. Antanas skaldydavo malkas, Bronelė su tarnaite triūsėdavo daržuose. Padiėjusiai šeimynai reikėjo daugiau pavilgo, kieme nebesialatydavo gaidžiokai, darže tikrindavome ką tik sužyduusias bulves.

Studentai nebindzinėdavo po miestelį, tik užgesus saulei, visi trys nulėkdavo į Ventą. Vakarais rinkdavosi pavėsinėn, susėdę ant „sofos“, pusbalsiu užtraukdavo:

*Atskrido vabalas raudonas į žydinčią Lietuvą
Ir baisų lizdą jos žieduos susukęs buvo.*

*Ir vėl liūdno dienos, ir vėl tamsi naktis,
Slapstykis, lietuvi, nes laisvė dar nušvis.*

*Užpuolė vabalą raudoną rudais sparnais drugys,
Nusimetė nuo sprando rusas, užsėdo vokietytys.*

*Ir vėl liūdno dienos, ir vėl tamsi naktis,
Slapstykis, lietuvi, nes laisvė dar nušvis.*

*Užpuolė rudąjį drugelį raudoni vabalai,
Nusimetė nuo sprando prūsai, užsėdo vėl draugai.*

*Ir vėl liūdno dienos, ir vėl tamsi naktis,
Slapstykis, lietuvi, nes laisvė dar nušvis.*

*Daug mūsų žudė ir kankino raudoni vabalai,
O vokiečiai žadėjo laisvę, bet kur jų pažadai.*

*Ir vėl liūdno dienos, ir vėl tamsi naktis,
Prie ginklo, lietuvi, nes laisvė dar nušvis!*

Nors degdavo tik žvakė, veiduose matydavau gerumą ir ryžtą.

Pasigirdus kalboms apie miško brolius, Lietuvos gynėjus, mamunėlė imdavo mane už rankos ir vesdavosi į miknaičius. Sukalbėjus poteries, nebeišsipašydavau į sodą. Geriausiu atveju galėjau atverti langą. Palikus mamunėlei kambarį, įsitaisydavau prie lango ir klausydavausi nežinomų, bet jaudinančių dainų. Išsiskirdavo Bronelės balsas:

*Ko užaujat jūs vėtros po šalį,
Kam jūs laužot viršūnes klevų?
Jau balnoja brolelis žirgelį
Ir išjoja gint žemės tėvų.*

*Azijatai pavergė mūs šalį,
Išteriojo šventuosius jausmus,
Išmindžiojo rūtelių darželį
Ir išdegino mūsų namus.*

*Žudyt tautą laukiniams padėjo
Išgamos Lietuvos slibinai,
Neužmirš jujų darbo gynėjai,
Neužmirš Lietuva amžinai.*

Už kelių mėnesių mokykloje paskelbė:

– Ryt laidos liaudies gynėjų, žuvusių nuo banditų buržuazinių nacionalistų. Mokiųjų eiseną prie karstų būtina.

Nesupratau, bet ir nedrįsau klausti: juk miško broleliai – tai gynėjai, o ne jais besideda girtuokliai sribai.

Darže besikrapštantį tėvuką prašnekinu pro šalį eidamas saugumietis Seračinskas.

– Draugas mokytojau, – pylė nepasisveikinęs, – iš kur tas ryžikas jūsų kieme?

Painiodamasis tėtis atsakė:

– Giminaitis atvažiavo malkų paskaldyti. Nespėju.

– Ar ilgai bus? – prisimerkęs kamantinėjo enkavėdistas.

– Tuoj išvažiuos, – nepakeldamas akių, žadėjo papunėlis.

– Žiūrėk, draugas mokytojau, – spjovė pro švarplę.

Antanas išvažiavo naktiniu traukiniu. Ketvirtą valandą šis atbildėdavo iš Mažeikių, o iki stoties 3 km lydėjo brolis Virginijus.

– Duonelės nespėjau iškepti, – gailavo mamunėlė. – Paimk du gaidžiokus, nusukau sprandą, pravers studentui.

Apsižvalgysiu pridėjo:

– Saugok save, Lietuvai reikia susipratusių, tikrų vyrų.

Bronelę išlydėjom prieš rugsėjo pirmąją. Įdėdama šviežios duonos kepaliuką, merginai įspraudė ir penkis červoncus.

Po daugelio metų Virginijus prisitarė – Antaną ištrėmė į Krasnojarską, Bronelė ištekejė už karininko ir apsi-gyveno Minske.

Vasaros pabaigą ant sparnų atnešė varnėnai emigrantai. Mūsiškiai jau gegužės gale savo geltonsnapiams įduodavo žemėlapi, o tie nieko nelaukę pro Ventės ragą, Baltijos pajūriu išdumdavo Prancūzijon, Šiaurės Afrikon. Įžūlus emigrantai iš vyresniojo brolio kraštų, atkakę Pabaltijon, puldavo viską, kas praryjama. Jie uliodavo iki šalnų, kol šėivamedis subrandindavo juodas kekes. Atvykėliai, nematę tokių gausių derlių, debesim tūpdavo į medelius, bet tuoj pakildavo nusivylę – ne juodieji ikrai ant šėivamedžio veša.

Pamažu rimdavo laukai, rytais iš raganų plaukų vorai narpliodavo mažyčius parašiuotus.

Su mamunėle traukdavom Bronelės išmokytą dainą:

*Ateis rudenėlis, liūdno pilkos dienos,
Mažas piemenėlis rageliu skardens.
Tau nuskinsiu žiedą, puikų astros žiedą,
Paskutinį žiedą drumzlino rudens.*

Laukdavau tvinstančių griovių, didybėje sutviskančios Ventos, siautulingo lapų šokio. Eidamas mokyklon, vilkdavau kojas per klevų aukšą, o šiugždesys bylojo: sudie, dabnioji vasara, viskas pračina!

RIMANTAS ŽILEVIČIUS

Vakarų Pekinas

0

2010 10 17

Nuo spalio pirmosios savaitės, po to, kai grįžau iš Šanchajaus turnė, Pekinas pradėjo keistis.

Pėsčiųjų nepaisantys automobiliai ir dviračiai, iki tol norėję nutrenkti, dabar yra ne žmogžudystės sąmokslininkai, o miesto sugyventiniai, mano Pekino kolegos. Pekinas, norėdamas pajuokauti, o gal patąsyti nostalgijos nervą (jam vis sunkiau pavyksta!), iš Nemuno ir Neris santakos išrinko antis ir perkėlė čia – šiandien mačiau tokius pačius vandens paukščius, besiturškiančius Džongo ežere prie Beihai parko, kokius kasdieną matydavau prie namų, Kaune. („Sveikos, antys!“ – „Labas!“) Miestas mane ruošia žiemai: buvau atvesta prie dėžėmis užverstos megztinių parduotuvės ir joje radau keistąjį palatą – vienuolio abito ir vėduoklės vaiką (dabar kabo spintoje, laukia tikrųjų šalčių). Atrodo, kad milijoninis miestas susitraukė į vieną – vieną gerą širdį. Tas šiaurės vėjų kaukimas iš tikrųjų yra maurojanti, švilpianti miesto širdis.

Iš tikrųjų tai aš sau galvoje mauroju visokius niekus. Nėra jokios širdies. Ir vėjai dar nekaukia – dar ne žiema. Užia šildytuvus, užia Wicky plaukų džiovintuvus už durų. Japonės neskleidžia jokių garsų, nes visą gyvybinę energiją (garsas lygu energijai) sunaudoja prausdamos veidą: tai yra labai ilgas, preciziškas ritualas. Kriauklės bendros, tad visų įpročiai – kaip ant delno. Bendrabučio kriauklės paviešina visų paslaptis. Pavyzdžiui: žinau, kad samurajų proanūks oda nėra tokia skaidri, kokia atrodo – tiesiog Tokijo pudra labai geros kokybės. Žinau, kad mažoji japonė turi specialią kempinę ir specialų muilą valgyto lazdelėms prausti (dezinfekuoti). Žmonės savo šunų taip neprižiūri, kaip ji prižiūri tuos pagaliukus!

Niekada nemėgau dirbtinai formuojamų kompanijų, būrelių, bendruomenių, bendrabučių. Iš vasaros stovyklų išvykdavau pirma laiko, nesulaukusi pabaigos – nepatikdavo priklausyti būriui, priverstini žaidimukai, kėlimasis ir valgymas nustatytu metu, nepatikdavo vaikai, tamsoje šviečiantys ir nikotinu prasmirdę stovyklos vadovai nagai. Studentiško laikotarpio Vilniuje pirmosios dalies irgi nepavadinčiau romantiška: „Palmolive“ putomis ir plaukų kuokštais užsikimšę dušai, šiukšliadėžėse cypiančios grožio kaukių dėžutės, pigių dezodorantų flakonų armijos lentynose, piengrauzių – dar neseniai buvusių dvyliktojų – lenkiški skutimosi peiliukai, gulintys alumi sulietame stalčiuje, tykantys sutvarkyti per egzaminų sesiją apleistus pažastų sodus... Nemėgstu, kai liepiama burtis: „Na, šaunieji studentai, visi jūs esat šaunūs studentai, tad dabar kartu paūžkit, argi ne šauni mūsų studentiška bendruomenė?“ Man atrodo, kad žmonės patys susiranda sau artimus asmenis, su kuriais norisi būti, nieko nereikia versti burtis arba priverstinai užti. Štai belgas sako: apsišiekim visi, užsieniečiai, telefonais ir gimtadienių datomis, *it's so exciting*.

Man asmeniškai *exciting* yra popietiniai pasivaikščiojimai. Šiandien ežero dugne mačiau kortą – vynu aštuonakę, aplink kurią ratu judėjo du krabai. Vaizdas – lyg alchemikų knygos iliustracija. Gal pikų ežeras mane paprasčiausiai išbūrė? Už aštuonių dienų arba aštuonerių metų įvyks – kas?..

Tegul įvyksta bet kas – man nesvarbu, esu čia ir dabar. Tegul koridoriuje groja C. Dion: nei ji, nei viešos liemenėlių džiovyklas manęs nebeerzina. Judu aplinkui, apie savo ašį. Visas bendrabutis yra juokinga planeta, kurią tyrinėju.

P. S. Norėčiau žinoti tų dviejų krabų, o ne Wicky, gimimo datą.

Pekino kabinetai

2010 10 31

Visi turbūt lankote kapelius, į veidus plakasi drėgni lapai, „Maxima“ nekantrauja išparduoti visas turimas žvakutes. Čia Vėlinių nėra kvapo, tvoskia tik Rubi mikrobangų krosnelėje šildomi mėšainiai. Krepšinio kamuolys kieme dunksi kaip dunksėjęs. Koridoriuje tylu, nes bendrabučio

Senas kiniškas atvirukas

panos miega. Pavargo po vakarykščio netikrų vampyro dantų baliaus. Mačiau jas: apsirengę bitėmis majomis bei balerinomis ir gėrė tekilą. Aš tai visai nepersirenginėju vakar, dėvėjau paprastus keliautojos rūbus, ėjau su bendrabučio „draugais“ į žygį. Žygį, kurį iš pat pradžių išjuokiau, o paskui, įkalbėta bendraklasio amsterdamičio, jame dalyvavau. Tai – sveikatą manifestuojančios 8 km eitynės aplink Kunmingo ežerą.

Britės ir kino sūnus, Oksfordo augintinis Jamesas, mėgstantis puoselėti bendruomenę, burti komandą, pasiūlė susitikti visiems anksčiau, kartu išgerti arbatos, o paskui žygiuoti. Susitikome. Prie stalo buvo juokaujama apie kažkokius televizijos šou. Nieko nesupratau, neturėjau kur įsiterpti ir ką pasakyti.

Atvykę į Vasaros rūmus, patekome į milijardinę užsieniečių grūstį. Grojo būgnai, išsirikiavę kinai skandavo visokias džiaugsmingas frazes. Visi žygio dalyviai dėvėjo vienodas dangaus spalvos striukes. Gavome dovanų: rankšluostį, Pekino nuotraukų albumą, žydrąjį žygeivio striukę ir kuprinę. Visi turėjome sustoti prie virvės ir nekantriai laukti, kada ji bus perkirpta.

Nuėjus vos pusę kilometro, pasitikdavo nepaprastai geros nuotaikos savanoriai ir ant peties užkljuodavo lipduką su šypsenėle. Galiausiai mano keiksmus pakeitė mėgavimasis esama padėtimi – kvaila, absurdiška.

Prisišliejau prie ugandiečio ir visą kelią uždavinėjau klausimus apie jo šalies peizažą, religiją, papročius, apie kalbą (sakė, jų yra net 55), apie jo mėgstamą muziką, apie jo brolių, apie buvusias studijas. Alexas noriai atsakinėjo, pasakojo apie savo šeimos žvėrį (Ugandoje jį, tarsi kokią emblema, turi kiekviena šeima, žvėris – kaip pavardė – pagal tėvo liniją perduodamas iš kartos į kartą), bananmedžių rūšis ir t. t. Manęs tepaklausė vieno – apie Lietuvos valiutą ir mano batų firmą. Racionalus, ūkiškas juodis.

Kelias neprailgo, gražiai leidosi saulė, nutviekdama apie ežerą plytinčius kalnus, vienišą pagodą juose ir Vasaros rūmus. Pasiekę finišą sulaukėm televizijos dėmesio – reikėjo mojuoti į kamerą arba rodyti liuksą. Ugandietis išsišiepė tik tada, kai gavo papildomų prizų – telefono papildymo kortelę, lipdukų ir žygeivio pažymėjimą.

Vakare visi – britas, olandas, čekė ir aš – kirtome baklažanus prie Būgno bokšto. Šalia mūsų sėdėjo arlekinu persirengęs kinas (esu jį mačiusi: dirba aikštėse, krečia visokius pokštus), seni kareiviai. Pro šalį praėjo blondinas popas.

O gal tai buvo vėlės, perėmusios klouno ir popo pavidalus? Tą vakarą jos, greičiausiai, sulindo į baklažanus ir laukė, kada bus iščirškintos – neturi jos nei šaliko, nei pirštinių, o keptuvėje juk šilčiau nei bastytis.

Atsisveikinusios su tarptautiniais draugais, su Pavlina nuėjome apžiūrėti roko klubo „Mao“. Kinų rokeriai – berniukai, žiebtuvėliu ir plaukų džiovintuvu ant savo galvučių išsitašė didžiules kupetas, languotomis elastinėmis kelnėmis aptempę savo kaulus. Įėjimas – 40 Lt. Už tai, kad išgirstum vietinę metalo grupę. Gal geriau tokią sumą įsidėsiu į Mongolijai skirtą kojine, pamaniau. Apsisukome ir išėjome lauk.

Užėjome į kitą, mano prieš savaitę atrastą, kavinę: buvo smalsu patikrinti, kas vyksta Kafkos portreto saugomoje vietelėje. Senas kinas grojo sitaru, amerikonas – sarodu, o mergina mušė tablas. Publika – iki maksimumo radiatorius atsisukę britai, nutaisę dvasingus veidus. Grojamos ragos skambėjo labai vakarietiškai. Po koncerto klausytojai dėkojo muzikantams, o muzikantai noriai pasakojo apie Indijos muziką. Klausydama svetimų pokalbių sužinojau, kad tablistė gimė Nepale, o dabar gyvena Pekine. Jos tėvas – sarodistas – irgi gyveno Nepale, bet dabar gyvena Niujorke. Apie sitaristą jokių žinių nesurinkau. Ne dėl to, kad mano ausys prastos – tiesiog jis tyliai sėdėjo kampe ir nieko nekalbėjo. Pavlina užkalbino baro savininkus: čekai! Ši vyručių porėlė prieš 4 mėnesius atidarė „kafkinę“ kavinę: rengia visokius koncertus ir M. Dietrich vakarėlius.

Kartą eidama po pamokų ieškoti žieminių batų, užklydau į mažą atvirukų krautuvėlę. Žodis *postcards* čia, bent jau man, turi neigiamą konotaciją. Dažniausiai kiniški atvirukai pasakoja apie Tiananmeno aikštę, Uždraustąjį miestą, Vasaros rūmus, Didžiąją kinų sieną, šventyklas arba kitas „svarbiausias“ Kinijos vietas, karščiausias turistinius objektus. Ne pasakoja, o demonstruoja. Mano atrasti atvirukai rodė tai, ką prieš aštuonis devynis dešimtmečius spėjo užkonservuoti fiksažai – merginas užblokuotom, kad neaugtų, pėdom, teatralizuotas arbatų ceremonijas, nešuliuose snaudžiančius vaikus, paišinas daržovių pardavėjas, gatvės kirpėjus (tuo metu Lietuvoje Smetona ūsus raitė). Dešimt metų Kinijoje gyvenęs danas surinko nuotraukas iš archyvų ir pavertė atvirulaiškiais. Puikus, skandinaviškas protas! Jis irgi džiaugėsi išgirdęs, kokia mano tautybė.

Kas dieną praeinu pro tokios šviesiaplaukės kabinetą. Ji paprastai sėdi išsižiojusi, nes labai jau susikaupusi būna: ranka raito plakatų raides, nuolat ką nors šlifuoja. Ši čikagietė buria kinas taro kortomis, prekiauja kristalais ir amuletais. Prieš metus, rudenį, atvyko kalbos mokyti, o šį rugsėjį sumainė žiedus su pekiniečiu ir pradėjo burtų verslą.

Pavlina praktikuoja visokias Ošo technikas: garsiai kvėpuoja ir tris kartus per dieną atjungia protą. Nežinau, dėl Ošo ar dėl užslėpto sielvarto, čekė pradėjo labai liesėti, pamėję judesiai. Aš jai sakau: kažkas ne taip su tavim. O ji ginčijasi. Ne viena aš jai taip sakau. Jos gerbėjas – Scenos menų fakulteto dėstytojas – irgi nerimauja. O gal čia jos toks verslo planas: labiau perkars, atrodys kaip tikra Ošo dukrytė, galės kabinetą atidaryti.

Mano kabinetas Pekine yra *word doc.*, daugiau jokio neturiu.

Mažoji sinologė

2010 11 04

Vakar nuoširdžiai (*nuoširdžiai* trunka šešias valandas) ruošiau kinų kalbos namų darbus. Išsiverčiau ilgą tekstą apie žiemines striukes, parašiau 12 sakinių, išraičiau 30 hieroglifų. Išgyvenau panašią dramą, kokias patiria pradedantys sinologai (remiuosi Pavlinos patirtimi), kai rašant hieroglifus ir apsiverkiama, ir pasitrunkoma, ir prisigeriama. Gėriau arbatą, tačiau neapsikentusi vidurnaktį su trenksmais išlėkiau apibėgti kvartalo.

VAIVA GRAINYTĖ

Redaktorė: Giedrė Kazlauskaitė (gkazlauskaitė@gmail.com).
Kalbos redaktorė: Audrė Kubiliūtė.
Maketos: Zita Remeikienė.
Paveldas: Juozas Šorys.
Teatras, kinas: Jūratė Visockaitė.
Direktorius: Zdydrūnas Drungilas.
Finansininkė: Danuta Churtasenko.

Savaitraštis išeina penktadieniais.

Leidžiamas nuo 1990 m. vasario 7 d.
Leidžia VšĮ „Šiaurės Atėnų fondas“.
ISSN 1392-7760. 3 spaudos lankai.
Indeksas 0109. Tiražas 1620 egz.
Redakcijos adresas: Mėsinių g. 4,
01133 Vilnius. Telefonas: 261 37 70.
Elektroninis paštas: satenai@takas.lt.
www.satenai.lt; www.culture.lt/satenai.
Spausdino UAB Ukmergės spaustuvė.
Vasario 16-osios g. 31, 20131 Ukmergė.

„Šiaurės Atėnų“ remia:
Spaudos, radijo ir televizijos
rėmimo fondas (2 lankus).

Redakcijos ir autorių nuomonės
nebūtinai sutampa.

VšĮ „Šiaurės Atėnų fondo“ sąskaita
AB banke „Swedbank“ (kodas 73000)
LT36 7300 0100 0000 7071.

